

BRATISLAVSKÁ MEDZINÁRODNÁ ŠKOLA LIBERÁLNYCH ŠTÚDIÍ

**Islam a demokracia:
Súčasný dialóg medzi islamom a demokraciou**

BAKALÁRSKA PRÁCA

Bratislava, 2013

Tatiana Blazseková

BRATISLAVSKÁ MEDZINÁRODNÁ ŠKOLA LIBERÁLNYCH ŠTÚDIÍ

Islam a demokracia:

Súčasný dialóg medzi islamom a demokraciou

BAKALÁRSKA PRÁCA

Študijný program: Liberálne štúdiá

Študijný odbor: 3.1.6 Politológia

Vedúci bakalárskej práce: Mgr. Mgr. Peter Šajda, Phd.

Stupeň kvalifikácie: bakalár (v skratke „Bc.“)

Dátum odovzdania práce: 30.04.2013

Dátum obhajoby: 13.06. 2013

Bratislava, 2013

Tatiana Blazseková

Vyhlásenie

Čestne prehlasujem, že bakalárska práca je mojou vlastnou prácou a všetky použité zdroje sú uvedené v časti Bibliografia.

Bratislava, 30. apríla 2013

Podpis: _____

**Islam and Democracy:
Current Dialogue between Islam and Democracy**

Author: Tatiana Blazseková

Thesis title: Islam and Democracy: Current Dialogue between Islam and Democracy

University: Bratislava International School of Liberal Arts

Thesis Advisor: Mgr. Mgr. Peter Šajda, Phd.

Head of the Defense Committee: Samuel Abrahám, PhD.

Defense Committee: Samuel Abrahám, PhD., prof. František Novosád, Mgr. Dagmar Kusá, PhD., Matthew Post, MA, prof. Silvia Miháliková

Place, year, length of the thesis: Bratislava, 2013, 51 pages, 14 742 words

Qualification Degree: Bachelor of Science (Bc.)

Abstract

Key words: Islam, democracy, legitimacy, history, image, community, identification

The bachelor thesis deals with the problem of coexistence of Islam in Western countries, mainly on European continent. The main purpose of the thesis is to show up problems with cooperation of Islam as a religion, but also as a judicial system with political regime–democracy.

It considers holy book mainly Qur'an and Hadith as a main source of religious truth and Sharia and Fiqh as a source of judicial system. The work also cooperates with Muslim communities as an important source of legitimacy.

Islam was a part of European history since 8th century and therefore it is not a new concept. Islam was one of the factors in the process of creations of European identity. Nowadays, image of Islam is more important than the Islam in itself. Since the 11th of September 2001 the dialogue between Muslims and non-Muslims stagnated.

It is important to open a dialogue and discuss about cooperation of Islam and democracy in Western countries for the sake of maintaining peace and principles of democracy. The discussion needs participation of Muslims who represent their political conviction and also representatives of particular European states. It is important to find solutions on the local level, and bring successful results for both sides. Tolerance and good will are the necessary and inevitable components in the dialogue between both parties.

Islam a demokracia:

Súčasný dialóg medzi islamom a demokraciou

Autor: Tatiana Blazseková

Názov práce: Islam a Demokracia: Súčasný dialóg medzi islamom a demokraciou

Univerzita: Bratislavské medzinárodná škola liberálnych štúdií

Školiteľ: Mgr. Mgr. Peter Šajda, Phd.

Predseda komisie: Samuel Abrahám, PhD.

Komisia: Samuel Abrahám, PhD., prof. František Novosád, Mgr. Dagmar Kusá, PhD., Matthew Post, MA, prof. Silvia Miháliková

Miesto, rok, dĺžka práce: Bratislava, 2013, 51 strán, 14 742 slov

Kvalifikačný stupeň: Bakalár (Bc.)

Abstrakt

Kľúčové pojmy: islam, demokracia, legitimita, história, imidž, komunita, identifikácia

Bakalárska práca sa zaoberá témou integrácie islamu v západných krajinách, najmä na európskom kontinente. Hlavným cieľom práce je poukázať na problém kooperácie islamu, ako náboženstva, ale aj ako právneho systému s politickým režimom-demokraciou.

Za hlavné zdroje náboženských právd považuje svätú knihu Korán a hadíty a šariu a fiqh na druhej strane za zdroje právneho systému. Práca tiež poukazuje na moslimské komunity ako dôležité zdroje legitimacy.

Islam bol súčasťou Európy od ôsmeho storočia, a preto nie je pre Európu úplne novým konceptom. Islam bol jedným z dôležitým faktorom pri vytváraní európskej identity. V súčasnosti je imidž islamu dôležitejší ako islam samotný. Kvôli teroristickému útoku, ktorý sa udial 11. Septembra 2001, dialóg medzi moslimami a nemoslimami stagnuje.

Je dôležité otvoriť dialóg a diskutovať o kooperácii islamu a demokracie v západných krajinách pre udržanie mieru a princípov demokracie. Diskusia vyžaduje participáciu moslimov, ktorí reprezentujú ich politické presvedčenie, ako aj reprezentantov európskych štátov. Je dôležité nájsť riešenia na regionálnej úrovni a tak priniesť výsledky, ktoré budú úspechom pre obe zainteresované strany.

Pod'akovanie

Rada by som pod'akovala vedúcemu školiteľovi bakalárskej práce Mgr. Mgr., Petrovi Šajdovi, Phd. za jeho rady, pomoc a podporu pri písaní tejto práce. Bez jeho pomoci by písanie bolo zložitejším a možno i nekonečným procesom.

Ďakujem aj Mgr. Dagmar Kusej Phd. Za jej pomoc pri vytváraní obrazu a špecifikácie práce. Ďakujem jej za trpezlivosť a rady ktoré mi pri písaní práce poskytla.

Obsah

Vyhlásenie	iii
Abstract	iv
Abstrakt	v
PodĎakovanie	vi
Kapitola I: Úvod	9
Kapitola II: Čo je islam?	11
<i>Metodológia - spôsob selekcie literatúry</i>	<i>11</i>
<i>Al - Islam</i>	<i>11</i>
<i>Duchovná časť</i>	<i>13</i>
Sunniti a šiiti	14
Vieroučné pramene islamu	14
Piliere islamu	15
<i>Svetská časť</i>	<i>16</i>
Islamské právo.....	16
Šaria	17
Fiqh	18
<i>Islam a demokracia</i>	<i>18</i>
<i>Zhrnutie</i>	<i>19</i>
Kapitola III: Imidž islamu	21
<i>Vzťah islamu s inými náboženstvami</i>	<i>21</i>
<i>Ján z Damasku a kreovanie imidžu islamu</i>	<i>22</i>
<i>Dedičstvo islamu v Európe</i>	<i>23</i>
<i>Damask a Jeruzalem</i>	<i>23</i>
<i>Al-Andaluz</i>	<i>24</i>
<i>Bitka pri Poitiers</i>	<i>24</i>
<i>Križiacke výpravy</i>	<i>25</i>
<i>„Tí druhí“</i>	<i>26</i>
<i>Bin Ladin efekt</i>	<i>28</i>
<i>Islam a Európa v súčasnosti</i>	<i>29</i>
<i>Zhrnutie</i>	<i>29</i>
Kapitola IV: Islam a demokracia	30
<i>Islam a demokracia</i>	<i>30</i>

<i>Aktéri spoločenskej diskusie o islame a demokracii</i>	31
Umiernení tradicionalisti	31
Liberálni moslimovia.....	32
Sekularisti	32
Islamisti.....	32
<i>Lídri</i>	33
Byrokratický líder.....	34
Lokálny líder	36
Globálny líder	36
<i>Diskusia o reforme v islame</i>	37
<i>Sobáš, opatrovníctvo, rozvod</i>	40
<i>Inštitucionalizácia islamu</i>	43
Rakúsko, Belgicko, Španielsko	43
Nemecko.....	44
Veľká Británia	45
<i>Zhrnutie</i>	45
Kapitola V: Záver	46
Bibliografia	48

Kapitola I: Úvod

Bakalárska práca pojednáva o vzťahu jedného z hlavných svetových náboženstiev - islamu a politického systému - demokracie. Islam bol od 8. storočia súčasťou Európy, o čom svedčí niekoľko historických udalostí. Islam preto nie je pre Európu novým náboženstvom. Prečo je teda islam v súčasnosti problémom pre Európu? Je možná integrácia islamu do západného demokratického sveta?

Európska kultúra je okrem iného spojená aj s islamskou tradíciou. História je toho dôkazom. Ak by islam nebol súčasťou Európy, nepatrilo by sem ani Turecko ani krajiny Západného Balkánu. Bakalárska práca chce preto poukázať na fakt, že Európa nesie v sebe prvky nielen kresťanskej a židovskej tradície, ale aj islamskej tradície.

Druhá kapitola práce bude vysvetľovať jednotlivé termíny duchovnej i svetskej časti islamu. Duchovná časť obsahuje základné informácie o živote proroka Mohameda, o vieroučných prameňoch ako i o pilieroch islamu. Druhá časť druhej kapitoly sa venuje svetskému poňatiu islamu, teda tematika islamského práva, najmä šarie a fiqhu. Kapitola tiež operuje s pojmom demokracia a jeho vzťahom k islamu.

Tretia kapitola je o historickej spätosti islamu so západným svetom, hlavne s európskou kultúrou. Bakalárska práca ponúkne pohľad do histórie, od obsadenia Jeruzalemu a Damasku moslimami, Al-Andaluz, cez bitku pri Poitiers, križiacke výpravy až do dnešnej doby. Kapitola ponúka historické vysvetlenie pôvodu islamu v tej ktorej krajine.

Štvrtá kapitola sa na islam pozerá z inštitucionálneho hľadiska. Aký je vzťah islamu a demokracie? Môžu vôbec koexistovať? Práca sa pozrie na hlavné otázky súčasnej diskusie medzi demokraciou a islamom, ako aj na hlavných účastníkov týchto debát. Dôležitým aspektom sú moslimské komunity, ich funkcia a škála úkonov, ktoré môžu vykonávať. Kapitola sa preto pozrie na konkrétne záležitosti, ako svadba, rozvod, opatrovníctvo či šírenie vzdelania, teda problémy, kde sú demokratické krajiny a islamské komunity v najbližšom kontakte.

Cieľom celej bakalárskej práce je teda ukázať, že obraz islamu ako protivníka významne prispel k vytváraniu európskej identity. Prostredníctvom negatívneho pohľadu na islam sa kreovala identita tých, ktorí islam odsudzovali. Pohľad na islam

neodzrkadľoval poznatky o islamských krajinách ani o islame ako takom, ale o tých, ktorí imidž vytvárajú. Podľa Edwarda Saída je termín Orient len konštruktom západných krajín, ktorý vyjadruje rozdiel medzi dvoma svetmi (Saïd, 1985). Pod pojmom Orient si predstavujeme éterickosť, spiritualitu, či oddanie sa zmyslom a senzitivite. Čo je to Orient? Aké krajiny slovo Orient obsahuje? Slovo *islam* v sebe nesie rovnaké prvky. Pod pojmom islamské krajiny si ľudia najčastejšie predstavujú fundamentalistov, terorizmus, nerovnosť a porušovanie základných ľudských práv. Slovo islam akoby so sebou nieslo akési okovy, ktorých sa nevie zbaviť. Keď sa vyjadrujeme o islame, nejde nepoužiť slová ako násilie, terorizmus, fundamentalizmus či odopieranie základných práv. Čo je to islam? Neinklinujeme aj v dnešnej dobe k imidžu o islame viac ako k fakticite a pravdivosti o tomto náboženstve? Sila médií a filtrácia informácii dopomáha udržiavať prevládajúci názor o islame. Nie je to však výlučne chyba západného svetu, že islam u ľudí vzbudzuje negatívne pocity. Moslimovia sami musia pracovať na zlepšení povesti islamu, pretože práve oni musia byť tí, ktorí si vyžadujú pokrok v debata o vzťahu medzi islamom a demokraciou. Bakalárska práca sa snaží byť objektívna a predostrieť tak svojmu čitateľovi skutočnú pravdu bez citového podfarbenia.

Svet je plný stereotypov o islame, ktoré sa nezmenili od dôb kolonializmu a ktoré sú hodné rozmýšľania človeka žijúceho v 19. storočí. Kresťanstvo za Urbana II nie je tým, čím je dnes, tak ako islam nie je tým istým čo v stredoveku. Ak chceme pochopiť o čom islam je, musíme sa pozrieť na jeho historickú i súčasnú úlohu vo svete. Našou úlohou nie je skúmať kvalitu islamu, porovnávať ho s inými náboženstvami a vynášať súdy, či je dobré a či nie. Islam neexistuje ako abstrakcia, existuje len v spojení s tým, ako je vnímaný a chápaný moslimami v dnešnej dobe, lebo práve oni mu dávajú význam.

Kapitola II: Čo je islam?

Druhá kapitola bakalárskej práce sa bude venovať základným a nemenným pravdám islamu. Kapitola vymedzí kľúčové termíny, s ktorými bude priebežne operovať a vysvetlí ich na základe deskripcií islamských vedcov. Jednou stranou mince je teória, druhou prax. Islam je jedným z najrozšírenejších náboženstiev sveta a svoju autoritu si vydobyl striktnosťou či nemennými piliermi. Islam, ako aj iné náboženstvá, prešiel zmenou z dôvodu modernizácie a spoločenských pohybov. Vnímanie dogiem islamu sa tak transformovalo do modernejšej polohy, avšak ich esencia a podstata ostali nezmenené. Čo sa zmenilo na vnímaní pilierov islamu? Ako je možná zmena nemenného? Chápanie islamu sa vyvíja a mení na základe atmosféry, ktorá vplýva na ľudí. Hlavným cieľom tejto kapitoly je ozrejmienie pilierov a dogiem, teda toho, čo robí islam islamom- pričom práve tieto skutočnosti zabezpečujú prirodzenú kontinuitu islamu.

Metodológia - spôsob selekcie literatúry

Je veľmi ťažké vybrať správnu literatúru na písanie takejto kontroverznej témy, aby spĺňala podmienky objektivity a neutrálnosti. Je dôležité poznať pozadie autora, miesto narodenia, akú univerzitu navštevoval, aby sme poznali faktory, ktoré ho ovplyvnili pri písaní jeho práce. Pre mňa ako autora, je taktiež nutné poznať danú tému tak, aby z práce nevzišiel len ďalší nenávisťný pamflet. Na písanie práce som vybrala autorov prevažne z arabských krajín, väčšina študovala v Západnej Európe, a tak vedia posúdiť kooperáciu a koexistenciu islamu so západným svetom. Problémom pri zadefinovaní pojmov je to, že autori chápu tieto výrazy odlišne a je ťažké nájsť názor na ktorom by sa všetci zhodli.

Al - Islam

Islam je druhé najrozšírenejšie náboženstvo na svete a podľa niekoľkých zdrojov je najrýchlejšie sa rozširujúcim sa náboženstvom. (Encyclopaedia Britannica, 2010). V doslovnom preklade slovo *islam* znamená „odovzdanie sa vôli Božej“ (Bahbough, Flessing, & Raczyński, 2008, s. 115). Islam však nie je len záležitosťou kultu, je to tiež systém pravidiel a princípov správania sa určený pre veriacich. Pre lepšie pochopenie toho, čo je islam, je nutné rozdeliť ho na dve zložky, ktoré sa napokon spájajú v jednom slove. „*Islamské náboženstvo je ucelený systém života, ktorý sa delí na duchovnú sféru a na sféru svetskú*“ (Al- Sbenaty, 2011, s. 27). Duchovná časť

islamu objasňuje v prvom rade stvorenie a nemenné pravdy, ktoré charakterizujú a prinášajú hlavný zmysel chápania islamu. V prezentácii tejto časti sa budem venovať životu proroka Mohameda, ktorý je pre moslimov vzorom správania a konania, ako aj dogmám i pilierom islamu. Svetská časť je o princípoch chovania v spoločnosti a o tom, aký postoj má moslim v danej veci podľa islamského práva zastávať. Táto zložka je flexibilnejšia a je možné ju považovať za mennú, pretože je zrkadlom spoločnosti a doby, v ktorej moslimovia žijú. Táto časť islamu je tým pádom ovplyvnená viacerými vonkajšími faktormi spoločenského života (Al-Sbenaty, 2011). Islam sa stále aktualizuje a prispôsobuje aktuálnym problémom doby. Islam deklaruje vieru v jedného Boha, ktorá je bezpochýb základným stavebným kameňom tohto náboženstva. Ako uvidíme v ďalšej kapitole, monoteizmus islamu bol viackrát spochybnený. Bohom, ktorého moslimovia uctieujú, je Allah, ktorý je jediným tvorcom sveta a udržiavateľom jeho poriadku (Encyclopaedia Britannica, 2010). Boh je všade, vo všetkom, v každom čase a zároveň s ním človek má osobnú skúsenosť. Vďaka Nemu je vesmír jednotný a existuje bez omylov (Sharfi, 2000). Okrem ľudí, ktorí sú stvorení z hlíny, Allah stvoril aj džinov z ohňa. Tí boli spočiatku anjelmi, ale keďže podľahli hriechu, boli vyhnaní a dodnes lákajú iných na hriech (Al-Sheha, 2000). Islam je o tolerancii, láske a pochopení seba samého v Allahovi.

Duchovná časť

Islam bol založený v siedmom storočí nášho letopočtu prorokom Mohamedom. „*Posol Islamu Muhammad je posledným zo všetkých hlásateľov. Žiaden iný po ňom nepríde*“ (Al- Sheha, 2000, s. 17). Slovo islam, ako už bolo spomínané, znamená podriadenosť moslimov - teda veriacich jednému Bohu, a to Allahovi ktorý sa vyjadruje prostredníctvom svätej knihy - Koránu. Prorok Mohamed, celým menom Abu al- Qasim Muhammad ibn Abdullah ibn Abd al- Muttalib ibn Hasim, sa narodil v Mekke v roku 570 n.l. v Medine otcovi Abdullahovi a matke Ámine (Bahbough, Flessing, & Raczyński, 2008). Jeho rodičia pochádzali z mocného a rešpektovaného rodu Kurajšovcov, čo znamenalo, že Mohamed mal dostatočný priestor a finančné prostriedky na štúdium. Otec však umrel pred tým, ako sa Mohamed narodil, a tak ostal polosiroťou. Z tohto dôvodu islam kladie dôraz na pomoc sirotám, starším a chorým ľuďom. Mladý Mohamed odišiel do púšte študovať hodnoty a tradície, ako to bolo vtedy u zámožnejších rodov zvykom. Podľa islamskej tradície chcel Allah pripraviť svojho hlásateľa na ťažkú úlohu, a tak anjeli otvorili jeho telo a očistili Mohamedove srdce od hriechu (Encyclopaedia Britannica, 2010). Keď mal Mohamed dvadsaťpäť rokov, vzal si za ženu o pätnásť rokov staršiu Chadidžu bint al – Chuwajlid, a tak sa stal ešte silnejším a vplyvnejším mužom v Mekke (Encyclopaedia Britannica, 2010). V roku 610 keď mal Mohamed štyridsať rokov, sa mu pri modlitbe v jaskyni zvanej Džabal an - Núr pri Mekke zjavil archanjel Džibra'il, „*ktorý držal v ruke zvitok a slovom : ikra!(čítaj) mu prikázal, aby ho prečítal*“ (Lunde, 2004, s. 18). Mohamed potom začal recitovať prvých päť veršov Koránu. Po tomto zážitku Muhammad utekal zvestovať čo sa stalo svojej manželke, ktorá ho podporila a ako jedna z prvých vieru prijala. Zjavenia, ktoré varovali pred trestom, posledným súdom, a ktoré zvestovali vieru v jedného Boha Allaha pokračovali (Lunde, 2004).

Situácie v Mekke sa však dramatizovala kvôli polarizácii spoločnosti a v roku 620 bol Mohamed nútený mesto opustiť. V tomto roku odišiel z Mekky do Jeruzalema, presnejšie na vrch Masjid al-Aqsa, kam sa podľa islamskej tradície dostal rýchlosťou žmurknutia oka. Tento moment sa nazýva Mi'raj a pod týmto pojmom sa chápe cesta, kedy Muhammad vystúpil do neba (Netton, 2008). Z tohto dôvodu je Jeruzalem spolu s Mekkou a Medinou jedným zo svätých miest muslimov. V roku 622 opustil Mohamed Mekku a putoval do Mediny (Jones, 1982). Tento akt sa pre muslimov

klúčovým momentom, ktorý sa do histórie zapísal pod názvom Hidžra, čo je začiatok islamského kalendára. Hidžra znamená v doslovnom preklade migrácia (Jones, 1982). Po Hidžre sa začalo obdobie vojen a Mohamed sa stáva nielen náboženským ale aj vojenským vodcom. Mohamedovi sa tak podarilo vrátiť sa do Mekky a v roku 630 sa jej bez boja zmocnil (Bahbough, Flessing, & Raczyński, 2008). Mohamed umiera vo svojich 63 rokoch 8. júna 632 (Bahbough, Flessing, & Raczyński, 2008). Mohamed začal tradíciu jedného z najrozšírenejších náboženstiev na svete.

Sunniti a šiiti

Po Mohamedovej smrti nastal boj o panovnícky trón. Nastalo tak oddelenie sunnitov a šiitov. Oba znepriatelené tábory sa opierali o sunnu – tradíciu, tento pojem je však vysvetlený nižšie v prvej kapitole. Sunniti sú pôvodom z kmeňa Kurajšovcov. Bojovali o to, aby sa k moci nedostal priamy potomok Mohameda. Sunna sa časom rozvinula do ortodoxie (Khidayer, 2009). Rozdiel však spočíval v tom, že sunniti za svojho právoplatného vodcu uznali najschopnejšieho člena spomedzi seba, pričom šiiti tvrdili že moci sa má ujať rodinný príslušník z Mohamedovej rodiny. Šía v doslovnom preklade znamená prívrženci. Veria, že verejne pôsobí šesť imámov a siedmy príde až ako spasiteľ (Encyclopaedia Britannica, 2010). Šíiti boli v histórii ako opozitum voči sunne a tvorili menšinu. V súčasnosti žijú najmä na území Iránu, Jemenu, ale aj Iraku (Khidayer, 2009).

Vieroučné pramene islamu

V tejto časti sa budem venovať praktickým častiam islamu, teda slobodám a povinnostiam moslimov. Kapitola obsahuje zadefinovanie hlavných vieroučných prameňov islamu a jeho pilierov. Prvýkrát sa tu stretneme so symbiózou mennej a nemennej zložky islamu. Islam nie je monolitom, je dynamický, a preto je ťažké uchopiť ho a skúmať pod mikroskopom. Je to súzvuk faktorov a okolností, ktoré spolu vytvárajú symfóniu. Význam hlavných pojmov sa vplyvom spoločenských, ale aj ekonomicko - politických faktorov mení a to vplýva na určenie smeru akým sa islam bude uberať. Pre pochopenie variability a flexibility je však nevyhnutné pochopiť význam klúčových pojmov a ich transformáciu v dnešnom svete.

Zdroje doktrín islamu podľa Encyclopaedia Britannica sú: Korán- svätá kniha, sunna-tradícia, idžma- konsenzus, idžtihad- individuálny úsudok (Encyclopaedia Britannica, 2010, s. 46-47). Na týchto termínoch sa zhoduje väčšina islamských odborníkov, aj keď posledný menovaný- idžtihad je diskutabilný.

Korán je svätá kniha, Slovo Allahovo (Al-Sheha, 2000). Je to náboženská, morálna a etická kniha, ktorá slúži ako návod, podľa ktorého sa moslim má chovať. Korán je založený na stabilných základoch viery, ktorej piliere stoja na spoločnom vnímaní určitého zážitku (Netton, 2008). „*Korán je pre moslimov večné a nestvorené slovo Božie*“ (O'Kane, 2009, s. 60). Táto svätá kniha deklaruje vieru v jedného boha - Allahovi, čo znamená že islam je monoteistické náboženstvo. „*Islám je prísne monoteistické náboženstvo. Boh nemá spoločníkov a nikoho nemožno s Bohom porovnávať*“ (Drozdíková, 2005, s. 151).

Hlavný zmysel sunny je šírenie tradície: „*Jednak ja to zvyklost, praxe, jednak toto slovo označuje také princíp, že hodnosť náčelníctví v obci muslimské je volenou hodnosť, což se ovšem uplatňovalo pouze do roku 661*“ (Bahbough, Flessing, & Raczyński, 2008, s. 272). Sunna teda znamená dodržiavanie tradície vzorcov správania, kedy skutočným vzorom pre muslima má byť Mohamed. Spočiatku sa tradovala ústne, neskôr prostredníctvom hadítov, čo je súbor príbehov o prorokovi a jeho živote (Jones, 1982).

Idžma je termín označujúci jednomyselný kolektívny konsenzus islamských vzdelancov. Označuje súhlas vedcov a vlastne všetkých moslimov po Mohamedovej smrti. Na rozdiel od idžtihadu, ktorým sa označuje názor konkrétnych vzdelancov po tom, čo Mohamed umrel. (Netton, 2008). Idžtihad je problematickou časťou v islamskej teórii, najmä v spojitosti s otázkou, či ho možno zaradiť medzi vieroučné zdroje islamu, či nie. Idžtihad ako individuálny úsudok je dôležitý, pretože spôsob výkladu môže spôsobiť zmenu tradičnej myšlienky a tak ju modernizovať. Na druhej strane však môže dôjsť k nepochopeniu a rozkolu v chápaní medzi akademikmi a širokou verejnosťou. Bakalárska práca sa onen sporný bod rozhodla zaradiť medzi vieroučné zdroje islamu, pretože dokazuje jeho schopnosť zmeny a flexibilitu. Ukazuje fakt, že náboženstvo má pevné dogmy, ale bez ľudí a ich chápania a vnímania by náboženstvo ako také nemohlo preniknúť ľuďmi a bolo by pre nich ťažšie ho žiť (Encyclopaedia Britannica, 2010).

Piliere islamu

Islam v sebe obsahuje päť pilierov, ktoré sú základnou stavebnou jednotkou celého náboženstva. Týkajú sa spirituálnej praxe jednotlivého moslima. Základom islamu je šaháda, teda vyznanie viery (Ašhadu an lá iláha illá Lláhu wa ášhadu anna Muhammadan rasúlu Lláhi), čo znamená že niet iného Boha ako Alláha

a Mohamed je posledný posol Boží (Kučírek, 2010). Ak je šaháda vyslovená s pochopením, človek sa stáva moslimom a prijíma tak islam za svoje jediné náboženstvo (Bahbough, Flessing, & Raczyński, 2008). Druhým pilierom je salat, čo znamená modlitba. Moslimovia sa modlia päťkrát do dňa čelom otočený k Mekke a posvätnej Kaabe (Esposito J. , 1995). Kaaba je veľká čierna kocka, z čierneho kameňa pokrytá čiernou prikrývkou s vyšíťmi modlitbami a má pre muslimov veľkú hodnotu. Kaaba je umiestnená v strede posätného územia, kde je zakázané ubližovať iným , či dokonca odtrhnúť stebielko trávy (Lunde, 2004). Tretím pilierom je daň zvaná zakát. Je to dobročinná almužna, ktorú musí moslim raz ročne platiť a predstavuje približne 2,5% jeho ročného príjmu (Esposito J. L., 1999). Tieto peniaze sú venované chudobným, sirotám, chorým, jednoducho ľuďom v núdzi. *„V súčasnosti je zakát vnímaný ako kôl medzi náboženskými povinnosťami a politickým kalkulovaním“* (Hattstein & Delius, 2000, s. 23). Podľa niektorých muslimov je tak zakát transformovaný na akýsi *„úspešný spôsob inštitucionalizovania spoločenskej zodpovednosti a aktívna participácia muslimov na modernom sociálnom štáte“* (Hattstein & Delius, 2000, s. 23). Štvrtým pilierom islamu je pôst. Počas mesiaca zvaného Ramadan trvá mesačný pôst, kedy je zakázané užívať si pôžitky, ako jedlo, sex či akékoľvek neresti. Tento pôst trvá od východu až po západ slnka, kedy je dovolené prijímať potravu. Ramadán je deviatym mesiacom v poradí, a je významným tým, že v tomto mesiaci boli Mohamedovi zjavené verše Koránu. Človek sa má zahĺbiť do svojho vnútra a sústrediť sa na jeho vlastný duchovný rozvoj. Napokon posledným, piatym pilierom islamu je púť do Mekky v Saudskej Arábii zvaná Hadždž. Každý muslim musí túto púť absolvovať aspoň raz za svoj život, aj keď je to veľmi finančne náročné. Povinnosť sa však nevzťahuje na chorých a nevládných ľudí. Hadždž trvá niekoľko dní a obsahuje niekoľko rituálov, ako napríklad ukameňovanie Satana, modlenie sa či rozprávanie príbehov o Muhammadovi (Bahbough, Flessing, & Raczyński, 2008).

Svetská časť

Islamské právo

Hlavnou témou tejto podkapitoly je vysvetlenie kľúčových pojmov, ktoré sa týkajú najmä svetskej časti chápania islamu. Právny systém v islamských krajinách je spojený s islamským náboženstvom. Islam ako náboženstvo, ale aj ako právna forma, nemajú zavedenú hierarchiu alebo orgán či inštitúciu, ktorá by kontrolovala

náboženský život veriacich, pozná len autority a učencov, ktorí dostávajú moc od veriacich, teda od radových sunnitských moslimov. Náboženskou autoritou či učencov sa tak môže stať ktokoľvek, kto ovláda islamské vedy, právo a má všeobecný prehľad. Šiiti sa striktne držia nariadení svojho duchovného vodcu- imáma, čo znamená že je nositeľom náboženskej autority a je priamym rodovým nasledovníkom proroka Mohameda. Korán je okrem náboženských otázok aj zdrojom právnych ustanovení. Dôveryhodné tradície znamenajú nespochybniteľnosť zvyku či obyčaja a teda dokazuje legitimitu dokumentu. Korán nehovorí o ideálnom usporiadaní vlády. Deklaruje však povinnosti a práva moslimov ako občanov islamského štátu. Korán zakazuje korupciu, úplatky, hovorí že moslim by mal byť aktívny vo veciach verejných a participovať, ako aj dodržiavať rovnosť v hlasovaní. V nasledujúcej časti sa budem venovať otázke právneho systému islamu, teda jeho dvom najdôležitejším zložkám: šaria a fiqh.

Šaria

Každá jedna sféra života moslimov je určovaná princípmi správania, ktoré stanovuje Boží zákon. Šaria v sebe zahŕňa systém pravidiel správania sa moslimov, ich každodenné rituály, ale aj právne úkony ako manželstvo či dedenie (Lunde, 2004). „Šaria je totiž nemenná a usmerňuje ľudstvo na správnu cestu“ (Al- Sbenaty, 2011, s. 56). Šaria tak môže byť vykladaná dvoma spôsobmi. Prvý spôsob je nazeranie na šariu ako na spôsob života, ktorý je určený Bohom- Allahom pre všetkých moslimov. Druhý spôsob vykladania šarie sa opiera o šariu ako kánonické právo islamu, ktoré je obsiahnuté v svätej knihe Koránu. (...)šaria sa zakladá na ustanoveniach Koránu a dôveryhodnej tradície po prorokovi Muhammadovi.“(Sbenaty, 2011,p.57). „Nástrojom na uplatňovanie šaria je kádí“ (Lunde, 2004, s. 36). Kádí, islamský sudca, dokonale ovládal šariu a ľudia ho hlboko rešpektovali. Mal právo sudcu a svoje rozsudky opieral o výpovede svedkov. Dozeral na mnohé oblasti fungovania spoločnosti, od politického či sociálneho života, až po hospodárstvo a fungovanie trhu. Skutky boli rozdelené do piatich skupín: povinné, teda také, ktorými sa človek dostal do raja, ak však neboli vykonávané, moslima čakal trest: odporúčané - za ktoré prišla tiež odmena; zavrhnuteľné - za ktoré čakal vinníka trest, preto bolo lepšie sa im zďaleka vyhnúť; zakázané - ktoré boli hrubým porušením poriadku a teda boli trestným činom; dovolené - za ktoré nehrozila ani odmena, ale na druhej strane ani trest (Lunde, 2004). Šaria sa v posledných rokoch stala sporným bodom medzi

moslimami a nemuslimským svetom, pričom niektoré kritiky vyústili až do násilných stretov. V Európe sa mnohé islamské komunity snažia reinterpretovať šariu takým spôsobom, aby bolo umožnené adaptovať islam v prípade potrieb a problémov do západnej spoločnosti tak, aby neboli porušené základné nemenné pravdy. Je dôležité pochopiť nutnosť kompromisu a tolerancie. Islam sa v západnom svete interpretuje tak, aby spĺňal podmienky a normy Západu, ale na druhej strane jadro islamu, jeho dogmy, princípy a piliere sa nemenia. Netton vyjadruje teda zmenu chápania a vykladania šarie ako prostriedok spolupráce a tolerancie medzi islamom a západným svetom. Šaria môže byť vyložená ako prostriedok spájania a vykladania pojmov ako sloboda či demokracia. Šaria má v západom svete skôr negatívny imidž a často je spájaná s trestami ako ukameňovanie za cudzoložstvo či amputácia končatiny za trestný čin zločinu. Šaria teda je dôvodom, prečo sa západný svet islamu bojí a prichádza k častým nedorozumeniam (Netton, 2008).

Fiqh

Termínom fiqh sa v islamskom svete označuje výklad šarie. Fiqh hovorí o presných podmienkach šarie (Esposito J. L., 1999). Tento pojem je však veľmi problematický, čo opisuje vo svojej knihe *Politický systém a náboženská sloboda* podľa islamského náboženstva aj JUDr. Abdulwahab Al-Sbenaty. Autor tvrdí, že publikácie často termín fiqh neuvádzajú vôbec, alebo ho vykladajú v spojení so šariou, pričom tieto dva termíny neoddelia. „*Fiqh je ale výsledkom práce vedcov z oblasti islamských vied pri ich chápaní šarie a aplikácie jej ustanovení v súlade so zámerom zákonodarcu a základných pravidiel pri dedukcii právnych noriem z nich*“ (Al- Sbenaty, 2011, s. 56). Fiqh je teda zdrojom vysvetlenia šarie, pričom šariu je potrebné chápať ako základný prameň islamského práva, ale tiež je nutné dodať, že i tento prameň vychádza z právnych definícií deklarovaných v Koráne (Al- Sbenaty, 2011).

Islam a demokracia

Práca pojednáva o možnosti koexistencie islamu ako náboženstva i právneho systému s demokraciou. Aj keď cieľom bakalárskej práce nie je pojednávať o demokracii, je dôležité spomenúť jej hlavné princípy. Čo to demokracia vlastne je a prečo ju všetci tak chcú?

Demokracia je podľa Donnellyho založená na vôli ľudí, ktorá je slobodne vyjadrená k určeniu ich politických, ekonomických, sociálnych a kultúrnych systémov, pri čom

demokracia podporuje aktívnu participáciu občanov na politickom živote. Vyznačuje sa slobodnými tajnými voľbami, kde si ľudia volia svojich zástupcov v parlamente. Demokracia rešpektuje práva a slobody svojich občanov (Donnelly, 1999). A. Sbenaty tvrdí, že demokracia je bežnou súčasťou života niektorých islamských krajinách (Al- Sbenaty, 2011). Pod názvom demokracia autor chápe slobodnú participáciu občanov v štáte. Ústava je samozrejmosťou pre väčšinu moslimských štátov. V niektorých otázkach ako sloboda prejavu či vzdelávanie žien však prax stále škriepa. *„Stúpenci liberálneho smeru na základe svojej interpretácie Koránu a pojmov islamského práva, ako šúr a- porada, maslaha - verejný záujem, idžma - konsenzus, považujú demokraciu za nábožensky legítimnú formu vlády. Na druhej strane konzervatívni islamisti - fundamentalisti pokladajú vládu ľudu za neprijateľnú.“* (Drozdíková, 2005, s. 49). Allah je v tomto prípade zdrojom legitimacy. Podľa Drozdíkovej fundamentalizmus nemožno skombinovať s demokratickými myšlienkami. Korán na druhej strane však hlása toleranciu k ľuďom i iným náboženstvám, solidaritu a pomoc chudobným, chorým i sirotám čo je dôkazom demokratických hodnôt v islame (Drozdíková, 2005, s. 50). V niektorých islamských štátoch sa náboženstvo a štát ako politický aparát prelínajú, ako je vidno na príklade Iránu.

V svetskej časti mi nemožno nespomenúť kontroverzný pojem, ktorý je zaujímavý a pomerne známy v západnom svete. Džihád je náboženská povinnosť, ktorá káže moslimom rozširovať územie islamu. V doslovnom preklade džihád znamená svätá vojna. Rozširovanie územia islamu však nemusí predchádzať výlučne vojnovému stretu. Je niekoľko spôsobov, ako islam šíriť aj do nemoslimských krajín. Okrem šíreniu islamu mečom sú ďalšími aj ďalšie možnosti, a to jazykom, srdcom a rukou. Znamená to, že človek musí začať od seba. Musí očistiť svoje telo od hriechu, zabrániť konať hriech a diskutovať s ľuďmi o islame. Pod pojmom džihád sa však najčastejšie myslí šírenie islamu do nemoslimských krajín cez vojny a krviprelievania (Esposito J. , 1995).

Zhrnutie

Islam je živý organizmus, ktorý podlieha zákonom pohybu, akcie a reakcie. Nestojí neustranne, je ovplyvnený ekonomickou situáciou, mierom i vojnou, reflektuje dianie v spoločnosti a to je to, čo ho robí prijateľným pre ľudí. Obsahuje stabilné dogmy, ktoré však sú schopné prežiť v každej dobe a zachovať si tak svoju kontinuitu. Mohamed

a jeho náboženstvo ostalo po stáročia rovnakým náboženstvom, ale zároveň sa zmenilo. Úlohou tejto kapitoly bolo osvetliť kľúčové pravdy o islame. Je dôležité osvetliť základné pojmy a ich význam, pretože imidž islamu, ako uvidíme v tretej kapitole, je čas často silnejší ako skutočné pochopenie islamu.

Kapitola III: Imidž islamu

V prvej časti tretej kapitoly sa budem venovať téme imidžu islamu, ktorý bol kreovaný po stáročia. História islamu a hlavne pohľad naň je zmesou úmyselného zavádzania a prekrúcania faktov či prispôbením si vecí tak, aby vyhovovali len jednej strane. Aký je však postoj moslimov voči iným náboženstvám? Čo hovorí islam napríklad o Ježišovi Kristovi? Jedným z prvých šíriteľov „vedomostí“ o islame bol učenec a teológ Ján z Damasku. Islam opisoval ako násilné či maskulinne náboženstvo, pri čom jediným skutočným náboženstvom bolo kresťanstvo s jediným pravým mesiášom Ježišom Kristom. Tretia kapitola bakalárskej práce sa bude venovať historickým udalostiam, pri ktorých došlo k strategickým stretom medzi svetovými náboženstvami a taktiež medzi islamskou a európskou kultúrou. Z bojísk sa presunieme k dobám kolonializmu a knihe Edwarda Saida, *Orientalizmus*, ktorý vyjadruje myšlienku rozdelenia sveta na dve časti- Európania a „tí druhí“. Posledná podkapitola charakterizuje súčasné protipólne pohľady na islam v Európe z perspektívy holandských politikov.

Vzt'ah islamu s inými náboženstvami

V téme vzniku sveta sa islam s ďalšími dvoma svetovými náboženstvami – judaizmom a kresťanstvom zhoduje v príbehu stvorenia prvých ľudí, Adama a Evy. Islam však popiera existenciu prvotného hriechu. Islam deklaruje existenciu Ježiša Krista nielen ako historickú osobu, ale aj ako proroka, ktorý mal vo svojich rukách moc konať zázraky (Al- Sheha, 2000). „Uznáva že Ježiš bol obdarený mocou robiť zázraky, ale odmieta jeho vykupiteľské poslanie.“ (Drozdíková, 2005, s. 117). Islam sa teda pozitívne vyjadruje o Ježišovi Kristovi. Jeho narodenie sa chápe ako zázrak, ale na rozdiel od kresťanstva jeho osoba nie je vnímaná a chápaná ako Boh. Boh je len jeden a to Allah a nikto sa mu nemôže rovnať

(ed. Encyclopaedia Britannica, n. d.).

Korán hlása lásku a vzájomnú podporu nielen medzi moslimami, ale aj medzi všetkými „ľuďmi knihy“- Ahl al- Kitab, čo znamená podporu všetkým náboženstvám, ktoré uctieajú sväté knihy teda Korán, Bibliu i Tóru. Podľa Koránu, moslimovia majú povinnosť chrániť všetkých „ľuďmi knihy“. Táto ochranná povinnosť sa nazýva dhimma (ed. Encyclopaedia Britannica, n. d.). Kresťania ktorí chceli žiť na dar al –

Islam, teda území islamu museli platiť špeciálnu daň nazvaná jizya (ed. Dictionary of Spiritual Terms, n. d.). Záujmom moslimov oficiálne teda nebola potreba konvertovania kresťanov na islam, ale istá platená ochrana, ktorá fungovala po desaťročia. Túto daň ako aj sľúbenú ochranu zaviedol druhý pravoverný kalif Umar I. v roku 15 po Hidžre (Esposito J. L., 1999).

Ján z Damasku a kreovanie imidžu islamu

Ján Damaský bol byzantským učencom v meste kde sa stretávali tri náboženstvá- kresťanstvo, judaizmus a islam- v Damasku za vlády kalifa Abd al- Malika (Lewis, 2008). V svojej práci pracuje so svätou knihou – Koránom a analyzuje ho. Bol váženým autorom liturgii, kázni ale i prekladateľom gréckej teológie a kresťania ho pokladajú za svätého. Pre túto prácu je dôležité jeho meno v spojitosti s imidžom islamu (Bahbough, Flessing, & Raczyński, 2008). Podľa Jána z Damasku, islam nie je možné pokladať za pravdivé náboženstvo. Pre vysvetlenie tohto tvrdenia je nutné pozrieť sa do ďalekej histórie a vysvetliť prapôvod kresťanov a muslimov. Podľa svätých kníh mal Abrahám dvoch synov: so slúžkou Hagar splodil syna Izmaela pretože jeho právoplatná manželka nemohla otehotnieť. Abrahámovi sa však podarilo splodiť syna aj so svojou právoplatnou manželkou Sárrou, ktorému dali meno Izák. Izák je praotcom kresťanov a Izmael zasa moslimov a preto sa nazývajú izmaeliti alebo hagaréni (Encyclopaedia Britannica, 2010). Podľa niektorých autorov, práve spomenutie tohto faktu môže vyznieť ako istá nadradenosť kresťanov voči moslimom. (Davids & Valkenberg, 2005).

O islame sa Ján z Damasku vyjadruje ako o povere, pretože svoje náboženstvo založili na nepravom prorokovi. Tvrdí tiež, že pred tým, než sa moslimovia stali moslimami, boli modloslužobníkmi a uctievali Afroditu až kým sa neobjavil nepravý prorok Mohamed. Ján z Damasku tvrdí, že Mohamed je falošným prorokom, ktorý počul hlasy v jaskyni, údajne vstúpil do nebies a priniesol ľuďom božie slovo. Svojimi vyhláseniami vzbudil vlnu kritiky tým, že ako kresťan neprijal pravosť islamu. Ako teológ bol presvedčený o pravosti kresťanského vierovyznania, a nepredpokladal tak pravosť inej viery (Davids & Valkenberg, 2005).

Dedičstvo ktoré po sebe Ján z Damasku zanechal sa traduje až dodnes. Ak si prečítame jeho kritiku islamu, zistíme, že stereotypy sa nezmenili a tradujú sa ďalej až do dnešných čias. Vidíme tu ďalší paradox v histórii. Učenec, ktorý žil na území spolu

s ľuďmi iného vierovyznania, kvôli vlastnému presvedčeniu odmietal dialóg a pripustenie slobody vierovyznania pre iné náboženstvo. Islam netoleroval ako náboženstvo a za jediné pravé pokladal kresťanstvo.

Dedičstvo islamu v Európe

Cieľom tejto podkapitoly je ukázať príklady koexistovania islamu v Európe na základe vybraných historických udalostí. Budem sa zaoberať historicky najdôležitejšími mementami stretu islamu v Európe. Prvou udalosťou ktorej sa však práca bude venovať je obsadenie Damasku a Jeruzalemu, vtedajších kresťanských územií, moslimami. Ďalšou udalosťou je nepochybne vláda Španielskych Umajjádovcov, vďaka ktorým Európa dostala možnosť získať nové poznatky z matematiky, medicíny, literatúry či filozofie. Identita Európy sa začala kreovať po Bitke pri Poitiers, kedy boli moslimovia porazení a postupne vytlačení z Európy. Taktiež dôležitým stretom kultúr boli dlhoročné križiacke výpravy, ktoré ovplyvnili kreovanie európskej identity a nazeranie na muslimov ako na „tých druhých“. Na vysvetlenie tohto pojmu, ktorý dokazuje oddelenie ľudí na dva nepriateľné svety, som si vybrala dielo Edwarda Saida *Orientalizmus*.

Damask a Jeruzalem

Prvým dôležitým historickým momentom ktorý spomeniem, sú roky 635 a 638, kedy moslimovia na čele so svojím vládcom- Umarom II. dobyli Damask a Jeruzalem. (Lewis, 2008). Obe mestá patrili v tej dobe pod správu kresťanov. Vplyv Byzantskej ríše však upadal a kresťania ako aj židia boli utlačovaní a tak muslimov po ich príchode istá časť obyvateľstva považovali za osloboditeľov. Prečo bolo pre muslimov dôležité mať Jeruzalem pod svojou kontrolou? Ako je spomenuté v prvej kapitole práce, Jeruzalem je jedným zo svätých miest, pretože Mohamed na tomto mieste vystúpil do nebies. Moslimovia židom i kresťanom v Jeruzaleme a Damasku ponúkli svoju platenú ochranu, pretože aj oni boli „ľuďmi knihy“ a muslimovia tak boli povinní ich ochraňovať. Za ochranu a za to, že môžu v meste naďalej žiť si platili špeciálnu daň. Taktiež si mohli ponechať svoje chrámy a kostoly a muslimovia, kresťania i židia mohli žiť v jednom meste. Moslimovia sa však nesnažili priamo o ich konvertovanie na islamskú vieru. Islam bol okrem náboženstva i politickým režimom a mal tak držať krajinu pohromade. Mnohí historici sa domnievajú, že aj napriek chybám, toto obdobie bolo jedno z najšťastnejších, kedy všetky tri náboženské vedeli koexistovať a tolerovať sa (Lewis, 2008). Umar II tak bol vzácnym

panovníkom, ktorý sa snažil o kooperáciu ľudí bez rozdielu na ich vieru. Jeruzalem patrilo pod správu Arabov až do príchodu križiakov v 11. storočí (Armstrong, 2001).

Al-Andaluz

Po smrti proroka Mohameda nastalo obdobie vlády štyroch pravoverných kalifov, počas ktorých panovania sa ríša islamu - Dar al-Islam len rozrastala. Od roku 661 sa k moci dostal rod Ummajádovcov, s najznámejším vládcom Abd-al-Malikom, ktorý dal postaviť školy, nemocnice ako aj monument Skalný chrám v Jeruzaleme (Armstrong, 2001). Ďalšou dynastiou boli Abbásovci, ktorí panovali od roku 750 do 1258, ktorý sa snažil rod Umajjadovcov vyplieniť. Jediným kto prežil bol Abdurrahmán s prezývkou Príšťahovalec (Lewis, 2008). Okolo roku 756 prekročil hranice Španielska a vytvoril tak rod španielskych Umajjadovcov (Lunde, 2004). Krajina sa počas jeho vlády stala jednou z najbohatších v Európe. Z obdobia španielskych Umajjadovcov ostalo v krajine niekoľko významných pamiatok, najmä v Kordóbe, či Toledě sa zachovalo niekoľko mešít, ktoré Európanom pripomínajú ich islamskú históriu. Kordóba mala v tom čas približne pol milióna obyvateľov, zatiaľ čo Paríž len okolo 38 000 (Lunde, 2004). Moslimovia sem tiež priniesli niekoľko praktických vecí ako zavlažovací systém, vodné mlyny či stroje na výrobu šperkov a mincí. Vplyv arabskej kultúry je viditeľný nie len v architektúre, ale aj v literatúre. Hovorí sa, že na základe príbehov z arabskej literatúry vznikali preslávené literárne postavy ako napríklad Boccacciov Dekameron, ktorý sa nápadne podobá na Príbehy tisíc a jednej noci (Lunde, 2004). Španielsko do dnes pripomína zvyšku Európy, že kresťanstvo a judaizmus neboli jedinými náboženstvami, ktoré mali vplyv na vytváranie európskej tradície. Okolo roku 1002 rod oslabil až napokon zanikol a vlády nad al-Andaluz sa zmocnili berberské kmeňe. Al-Andaluz sa tak rozčlenila na niekoľko menších kráľovstiev. V jedenástom storočí však nastalo obdobie zvané Reconquista, teda znovudobytie (Armstrong, 2001). Španielsko tak získalo naspäť kresťanskú identitu a moslimovia boli z krajiny vytlačení.

Bitka pri Poitiers

Moslimovia však dobýjali ďalšie mestá i na juhu Francúzska ako napríklad Narbonne či Bordeaux až dorazili na miesto, kde prišlo k jednému s najdôležitejších stretov v európskej histórii. Bitka pri Poitiers v roku 1066 v ktorej proti moslimom bojovala armáda Karola Martela sa zapísala ako strategická udalosť pri budovaní európskej histórie. Edward Gibbon tvrdí, že bitka pri Poitiers bola mílnikom v chápaní

európskej identity (Lewis, 2008). Podľa jeho teórie, táto bitka bola momentom, kedy sa zjednotila Európa proti jednému spoločnému nepriateľovi a to proti moslimom. Museli sa odlišiť nie len geograficky, teda považovať sa za „Europenses“ a rovnako potrebné bolo ukázať svoju odlišnosť aj v náboženstve (Lewis, 2008). V tomto čase teda vznikla a do širšieho povedomia sa dostala rovnica Európan= kresťan. Bitka pri Poitiers bola rozhodujúcou pri tvorení európskej identity. Karol Veľký, syn Karola Martela si uvedomoval potrebu komunikácie s muslimami pre zabezpečenie mieru a tak organizoval mnohé výpravy a stretnutia s arabskými vladármi. Pri ich dlhoročných stykoch si vymenili vzácne dary a na znak úcty dal Karol Veľký v nemeckom meste Aachen vybudovať vernú kópiu stavby Skalný chrám v Jeruzaleme. Islamská architektúra tak prenikla hlboko do Európy, až na hranice Holandska a Nemecka. Bitka pri Poitiers je dôkazom toho, že Európska kultúra a identita sa kreovali na základe hľadani opozít s „tými druhými“- s moslimami. Zaujímavé je, že v islamskej histórii sa tejto bitke neprikladá taká váha, dokonca aj fakty o armádach a počte bojujúcich sa nezhodujú. História nie je tak celkom objektívna ako si to často predstavujeme a autori ako dnes, tak aj v minulosti udalosti jemne prikrášľovali a písali ako im to práve vyhovovalo (Said, 1985).

Križiacke výpravy

Ďalším dôležitým historickým momentom, ktorý zabezpečil stretnutie islamskej a európskej kultúry sú križiacke výpravy. Úlohou tejto práce však nie je podrobne rozobrať priebeh výprav ale dokázať kreovanie imidžu islamu. Moslimovia boli považovaní za agresívnych, útočiacich barbarov, ktorí obsadili Jeruzalem, sväté miesto, ktoré patrilo do rúk výlučne kresťanom. Ako však bolo v prvej kapitole spomínané, Jeruzalem je jedným zo svätých miest aj pre muslimov spolu s Mekkou a Medinou. Križiacke výpravy sú pre Európanov významnou a nezabudnuteľnou udalosťou v histórii. Keby sme však nahliadli do arabských dejín, križiacke výpravy tu takú veľkú úlohu nehrali a sú vnímané ako jedna z mnohých etáp histórie (Lewis, 2008). Treba sa však vrátiť do ďalekej minulosti, ešte pred obdobím vypuknutia križiackych vojen. V roku 1095 pápež Urban II vyhlásil stav Božieho mieru (Armstrong, 2001). Európa bola v tom čase nejednotná, roztrúsená a plná bojov a vojen medzi kniežatstvami navzájom, ale aj vnútroštátnych problémov. Európa nutne potrebovala zjednotenie a koniec nekonečných vojen ktoré viedli kniežatstvám medzi sebou. Vyhlásením Božieho mieru mali európski panovníci mali odložiť svoje

spory bokom a sústrediť sa na jedného spoločného nepriateľa, moslimov. V Európe najmä v Španielsku v tom čase prebiehala Reconquista, ktorá je spomínaná v prvej kapitole bakalárskej práce. Tento pojem označoval vytlačenie moslimov z Európy. Pre zjednotenie Európy bolo dôležité nájsť spoločného nepriateľa- muslimov, proti ktorému by sa všetky krajiny a kniežatstvá spojili. Hlavným cieľom križiackych výprav bolo obsadenie a znovuzískanie Svätej zeme do rúk kresťanov, teda vrátiť kresťanom to, čo im patrilo, bojovať v mene Boha a zbaviť sa moslimov ktorí šíria nenávisť a nepokoj. Európske vojská zložené zo všetkých európskych kráľovstiev a národov prekonávali tisícky kilometrov na získanie bohatstva, slávy a v mene Boha. O štyri roky od Urbanovho vyhlásenia, teda v roku 1099 skutočne Jeruzalem obsadili (Gibb & Kramers, 1953). Cieľom druhej výpravy však bolo získanie Damasku, čo skončilo úspechom moslimov. K moci však prišiel jeden z najuznávanejších a najmocnejších panovníkov- Saladin. V roku 1187 obsadil Jeruzalem a kresťanskú ofenzívu tak potlačil do úzadia. Križiakom sa ani po desaťročia nepodarilo vytvoriť zjednotenú armádu, čo bol jeden z dôvodov ich neúspechu. Rok 1291 sa datuje ako koniec križiackych výprav pretože armáda nebola schopná vzdorovať tlaku moslimov (Encyclopaedia Britannica, 2010). Vplyv križiackych výprav mal na západnú civilizáciu enormné dopady. Európa bola ako - tak zjednotená, našla svoje smerovanie. Dôležitým faktorom bolo aj otvorenie obchodných ciest s ďalekými krajinami, čo umožnilo pohyb surovín a tovarov ako cukor, oblečenie či rozvoj hygieny a kúpeľov. Arabskí spisovatelia a kronikári sa o Európanoch vyjadrujú ako o barbaroch, ktorí prišli a plienili mešity, verejné i súkromné majetky. Vojaci nevedeli čo je hygiena, umývanie rúk či zbavovanie tela ochlpenia, ktoré boli pre islamskou kultúru samozrejmosťou Islam bol západným svetom tak ako za dôb Jána z Damasku chápaný ako nepravé náboženstvo, ktoré uctieva nepravého proroka ako i svätú knihu Korán. Islam bol preto kultom násilia, meča a pôžitkárstva a postavený do role úplného opozita a protikladu ku kresťanstvu. Imidž toho druhého bol svojrázny z oboch strán a predsudky boli tak vzájomné.

„Tí druhí“

Edward Said vo svojej knihe *Orientalizmus* vysvetľuje vzťah medzi západnými krajinami a tradičnými náboženskými i filozofickými postojmi. Jeho záujmom sú krajiny Severnej a Južnej Ázie, teda od Číny, Indie, až po arabské krajiny. Autor tvrdí, že orientalizmus reprezentuje europocentrické rozdelenie sveta. Imidž „tých

druhých“ bol preto podľa Saida európskym vynálezom. Orientalizmus označuje predstavy západu o východe. Tento termín sa objavil po prvýkrát vo Francúzsku okolo roku 1830 (Said, 1985). Pod týmto slovom si ľudia predstavovali a je nutné dodať že stále predstavujú, romantickú krajinu, plnú farieb a vôní, éterickú i zženštilú. (Clarke, 1997). Na druhej strane západ sa vyznačoval racionalizmom, mužnosťou, zákonmi a pravidlami. Toto oddelovanie na „vás a nás“ bolo podľa Saida dôležitým faktorom pri tvorení vlastnej identity (Said, 1985).

Said okrem toho zdôrazňuje aj druhý význam slova *orientalizmus* (Said, 1985). Pojem odzrkadľuje fakt, že vedomosť je v skutočnosti nástrojom moci, spôsobom, ako dominovať nad ostatnými. Západ potreboval pocítiť legitimitu svojej dominancie nad východom, potreboval morálne odôvodnenie kolonializmu. Európa si tam sama dokázala že ju východ potrebuje. Ďalším pojmom ktorý označuje vzťah západu a východu je Kiplingovo „*bremeno bieleho muža*“ (Said, 1985). Úlohou západných ľudí bolo zcivilizovať a poľudštiť barbarov žijúcich na opačnom konci sveta. Said uvádza aj základný problém, prečo prišlo k nepochopeniu islamu kresťanskými akademikmi: keďže Ježiš Kristus je základom pre kresťanskú vieru, verilo sa, že Mohamed bol pre islam to isté, čo Ježiš pre kresťanov. Islam sa stal imidžom a dosiahol tak rovnakému významu ako pojem *orientalizmus*. Said tvrdí, že veľká časť západného vedeckého sveta je ovplyvnená konkrétnym imidžom islamského sveta, sveta agresie a nenávisťi voči Západu (Clarke, 1997).

Orient je podľa Saida vymyslená a zidealizovaná krajina, ktorá je západným projektom a vynálezom. Ľudia západu dávali podľa Saida najavo geografický ale i intelektuálny rozdiel medzi západnou civilizáciou a islamskou kultúrou. Saidovou teóriou je, že slovo *orient* v skutočnosti vyjadruje zrkadlový obraz. Nepodáva nové informácie o novom svete, ako skôr o tých, ktorí tento pojem začali používať. Západ v istom zmysle akoby potreboval bitku pri Poitiers či križiacke výpravy, inak by si sám nebol schopný vytvoriť svoju vnútornú identitu (Said, 1985).

Podľa Asefa Bayata, existujú tri faktory, ktoré prispeli ku kreovaniu imidžu islamu ako „tých druhých“. Východ je vnímaný ako romantický, plný esencií a oddelovanie ľudí žijúcich na tomto území od Západu. Druhým faktorom je vnímanie východu cez jeho autoritatívne politické režimy, ktoré boli po dlhé roky súčasťou Egyptu, Líbye či Saudskej Arábie. Tretím a nie menej dôležitým faktorom sú sociálno-politické

islamské hnutia, ktoré prinášajú do politiky názory a postoje ktoré sa zväčša pokladajú za konzervatívne, či až radikálne. Podľa západu, islamu je doslova patriarchálny a náboženstvo až príliš zasahuje do politického života a nekladie sa dôraz na dodržiavanie základných práv občanov (Bayat, 2007).

Bin Ladin efekt

Dnes už nie je možné interpretovať islam bez toho aby sme sa nevyjadrili jeho kritiku či fundamentalistické nálady. Teroristický útok 11.septembra 2001 na obchodné centrum podporilo dovtedajšie názory a postoje Západu, ktorý vykresľoval moslimov ako potencionálnu hrozbu a obviňoval ich z náboženského fundamentalizmu (Cesari, 2004). Média prezentujú jednostranné informácie o islame, ako o násilnom a teroristickom vierovyznaní. Z Európy sa ozývajú hlasy o príbehoch ukameňovaných žien, za skutky ktoré nespáchali, o porušovaní ich práv či dokonca o ženskej obriezke. Islam sa tak stal synonymom pre nebezpečenstvo a útlak. Západnými krajinami je vnímaný ako novým nebezpečenstvom po ére komunizmu. Do Európy, ako i na celý svet prišla vlna hrôzy pred príchodom islamu do krajiny. Islam je niečo čo spája USA a Európu v boji proti spoločnému nepriateľovi (Bayat, 2007).

Od 11. septembra 2001 prišlo k znevýhodneniu moslimov v inštitúciách ako i na letiskách (Cesari, 2004). Sprísnilo sa tak aj imigračné zákony ako i kontrola príchodu do krajiny. Podľa Joselyne Cesari je tento dňom vzniku a rozšírenia islamofóbie vo svete. Islamofóbia je podporená množstvom kníh, médií, politikov, armádnych veliteľov či dokonca celých vlád. Byť moslimom tak v dnešných časoch v sebe nesie inakosť. Podľa autorky, islamofóbia v sebe ukrýva komplexnejšie problémy. Začlenenie moslimov do spoločnosti nie je jediným problémom. Skutočným problémom je, že spoločnosť musí vyčleniť miesto pre novú skupinu a začať tak kooperovať s novými skupinami (Cesari, 2004).

Je dôležité uvedomiť si že Usáma bin Ladin nereprezentuje islam celkovo. Reprezentuje len istú časť moslimov, ktorí veria v extrémne interpretácie islamu. Je to fyzická osoba, ktorej skutky nepramenia z podstaty islamu. Sú to ľudia sami, ktorí vykladajú náboženstvo ako demokratické či autoritatívne. Hlavnou úlohou je spojiť demokratické interpretácie do širokej verejnosti. Islam je opradený množstvom povier a nepravdivých informácií, ktorým rozšíreniu dopomáhajú aj médiá. Filtráciou a selekciou informácií sa vytvorilo negatívne povedomie o islame. Na druhej strane je

tiež dôležité spomenúť, že bin Ladin spôsobil záujem o islam, ako aj o bezpečnosť ľudí, čo nie je nikdy na škodu.

Islam a Európa v súčasnosti

Aký je názor politikov voči islamu v Európe? Na vysvetlenie postoja som si vybrala Holandsko a jeho dvoch významných politikov. Ella Vogelaar napríklad argumentuje že okrem židovsko- kresťanskej tradície, Európa je kreovaná aj islamskou tradíciou. Zdôrazňuje fakt, že Európska história je neoddeliteľná od islamskej kultúry. Z dejín poznáme niekoľko stretov Európanov s islamom, o ktorých sme sa presvedčili v tretej kapitole. Pravicové extrémistické krídlo holandskej politickej scény vedené Geertom Wildersom na druhej strane tvrdí, že Islam do Európy nepatrí. Moslimovia nemajú byť súčasťou Európy a Európa sa im nebude prispôsobovať. Obe tieto tvrdenia sú v prísnom kontraste. Je nutné podotknúť, že ani jeden extrém nie je tak celkom správny. Islam patrí do Európy aj na základe historického kontextu, ale je len jednou zo spleti udalostí, ktoré formovali Európu do stavu v akom je dnes (VDD leest vor iut dagboek Ella Vogelaar, partij nu pro-islam, 2008).

Zhrnutie

Cieľom tretej kapitoly bolo uviesť na základe historických udalostí, prečo je islam súčasťou Európy. Islam je súčasťou Európy už od príchodu Španielskych Umajjádovcov až dodnes. Nie je správne tvrdiť, že je to konštrukt, ktorý je cudzí pre Európanov, ale tiež ani považovať ho za hlavnú silu pri kreovaní identity. Hlavnou úlohou kapitoly bolo ukázať, že európska identita upevnila svoje postavenie v boji proti spoločnému protivníkovi - proti moslimom. Európa je v názore na islam stále nejednotná. Západný svet sa islamu bojí. Bojí sa vstúpiť novým myšlienkam a ideám. Preto si Európa stále kladie otázku: Je islam kompatibilný s demokraciou? Je však táto otázka správna? Čo hovorí o tých, ktorí si ju kladú? Nedopúšťame sa práve chýb na ktoré Edward Said upozorňuje?

Kapitola IV: Islam a demokracia

Kým v Európe počas ranného stredoveku sa vzdelanie relatívne nerozvíja, arabský svet prekvital inováciami, technológiami, filozofiou či vedou. Dokonalá infraštruktúra zabezpečovala rýchly rozvoj obchodu i poľnohospodárstva. Až v 15. storočí dochádza k rovnováhe medzi islamskými krajinami a európskym svetom. Vďaka výbojom a dlhotrvajúcim vojnám bola Európa obohatená o poznatky islamského sveta. Aký je však vzťah medzi západným svetom, špecifickejšie povedané, medzi Európou a islamom? V nasledujúcej kapitole sa pozriem na jednotlivé krajiny a ich postoj k islamu, ako aj k zásadným problémom medzi islamským právnym poriadkom a európskym právnym systémom. Venovať sa budem problémom, s ktorými prichádza Európa do styku s islamom v každodenných záležitostiach, ako je svadba, opatrovníctvo, či rozvod.

V súčasnosti sa odhaduje, že v Západnej Európe žije približne 15 miliónov muslimov. Najväčšie komunity žijú vo Francúzsku, (4-6 miliónov Muslimov) najmä zo Severnej Afriky, v Nemecku a Rakúsku, kde žije silná turecká komunita, taktiež vo Veľkej Británii, pričom hlavným centrom moslimov v Európe je práve Londýn. Moslimov nájdeme ale aj v Španielsku či Holandsku, kde žijú najmä Turci či Maročania (Cesari, 2004). Muslimovia sú súčasťou Balkánu ako napríklad krajín ako Bosna a Hertzevovina, Albánsko, Kosovo. Európa je preto považovaná za miesto stretu moslimov s rôznymi politickými názormi od umiernených až po zanietých fundamentalistov. Islam je v západnom svete chápaný ako protiklad k sekularizmu. Európa sa dá považovať na kresťansko-sekulárny kontinent, kde sa oddeľuje náboženstvo od štátu. Z toho plynie jeden z problémov medzi vzťahom islam a Európou. Európa sa obáva svojho sekulárneho spoločenstva a tak bojuje proti vstupu islamu do jednotlivých krajín. Podľa Jocelyne Cesari, Európa sa domnieva, že v islame nemožno rozdeliť náboženstvo a politiku. Ako však dokazujú politické presvedčenia moslimov, toto rozdelenie je možné. Byť moslimom preto neznamená vždy oddanosť svoju politickému predstavenstvu (Cesari, 2004).

Islam a demokracia

Je islam kompatibilný s demokraciou? Podľa Bayata nie je táto otázka dobre položená. Lepšie je opýtať sa, za akých podmienok ich môžu muslimovia urobiť kompatibilnými. Je dôležité uvedomiť si že žiadne náboženstvo nie je automaticky

kompatibilné s demokraciou. Náboženstvo smeruje k vyššej pravde. Je to vyjadrenie symbolov, pocitov, praktík a myšlienok. Demokracia je podľa umiernených muslimov všeobecná a nezávisí od kultúrneho či náboženského kontextu. Druhá polovica umiernených muslimov zasa zastáva názor že demokracia v moslimskom svete musí byť spätá s islamskou tradíciou a textami. Texty sa vysvetľujú tak, aby podporovali myšlienky demokracie, teda ľudské práva a pluralitu názorov.

Vzťah medzi islamom a demokraciou je komplexným problémom. Ako bolo vysvetlené druhej kapitole práce, islam nie je monolitom ale živým organizmom, ktorý podlieha zákonom doby. Pohľad muslimov na demokraciu v sebe nesie neskutočne veľa perspektív, od úplného zatratenia demokracie až po tvrdenie, že demokracia vznikla v islame. Veľa muslimov však verí že islam a demokracia môžu koexistovať aj napriek autoritatívnemu, alebo nestabilnému režimu v krajine. (Quereshi, 2009). Rashid Ghanoushi, líder tuniských islamistov povedal: „*Ak pod pojmom demokracia chápeme liberálny model vlády, prevládajúci na Západe, systém v ktorom si ľudia môžu slobodne vybrať reprezentantov a lídrov, v ktorom je striedanie moci, ako aj slobody a ľudské práva, potom moslimovia nemôžu nájsť žiaden prvok v ich náboženstve, ktorý by bol proti demokracii, ani je ani v ich záujme urobiť tak*“ (Muhammad, n. d.).

Aktéri spoločenskej diskusie o islame a demokracii

Pri diskusii o islame a demokracii je dôležité vedieť, kto sú hlavní aktéri a aké skupiny reprezentujú. Podľa knihy *Building Moderate Muslim Network* sú traja zásadní partneri, ktorí bojujú proti islamskému fundamentalizmu. Sú nimi: sekularisti, liberáli a umiernení tradicionalisti (Rabasa, Bernard, Schwartz, & Sickle, 2007).

Umiernení tradicionalisti

Umiernení tradicionalisti tvoria asi najväčšiu časť. Zastávajú tradičné hodnoty, toleranciu ale nepodporujú radikálne myšlienky a náboženský fanatizmus. Sú to zväčša konzervatívci, ktorí rešpektujú hodnoty islamu a islamských tradícií. Islam je podľa nich nielen politickou záležitosťou, ale aj náboženskou filozofiou. Náboženstvo sa pre nich do veľkej miery stáva súkromnou záležitosťou a viera sa tak má prežívať najmä vnútorne. Podporujú tiež myšlienky kooperácie islamu a demokracia a tvrdia, že ideálnym zriadením je republika. Umiernení tradicionalisti sú v dialógu potrební, pretože reprezentujú veľkú časť obyvateľstva (Cesari, 2004).

Liberálni moslimovia

Druhou skupinou sú liberálni moslimovia, ktorí sa približujú európskym kresťanským demokratom. Veria v myšlienky demokracie, pluralizmu, ľudských práv a slobôd (Al-Jabri, 2009). Islam preto má tie isté podmienky pre fungovanie štátu a modernej občianskej spoločnosti ako demokracia. Liberálni moslimovia tvrdia, že šaria je produktom histórie a mali by sme sa snažiť ju modernizovať pretože sa zmenili aj vonkajšie podmienky na život. Ukameňovanie či iné fyzické tresty už do modernej doby nepatria, a preto by nemali byť ďalej vykonávané. Tvrdia že islam sa má modernizovať a prispôbiť sa dobe, v ktorej moslimovia žijú. Islam nie je nemenný, tvoria ho ľudia a podlieha dobe v ktorej žijeme, jeho reforma a zmena istých noriem spôsobí, že aj Západ bude chápať islam v pozitívnejšom svetle.

Sekularisti

Ďalšou skupinou moslimov, ktorí sú aktívnymi členmi dialógu o demokracii sú sekularisti. Sekularizmus bol dominantným konceptom, ktorý vykresľoval vzťah medzi náboženstvom a štátom počas kreovania moslimských štátov. Dnes je však nutné povedať, že toto hnutie stratilo svoju silu, pretože je asociované skôr s nefunkčnými autoritárskymi režimami ako so západným modelom demokracie. Sekularisti však nie sú skupinou ako takou, ale delia sa minimálne na tri ďalšie podskupiny a to na : liberálnych sekularistov, antiklerikálov a autoritatívnych sekularistov (Hashemi, 2009).

Liberálni sekularisti podporujú sekulárne právo a inštitúcie. Preberajú vzory najmä zo západo-európskych krajín. Ich hlavným cieľom je odluka náboženstva od štátu. Podporovatelia autoritatívneho sekularizmu zasa tvrdia, že je dôležité mať na čele jedinú autoritu, ktorá je proti demokratickým reformám a podporuje islamské symboly tak ako to robil Saddam Hussein. Ďalšou podskupinou sú antiklerikáli, kde štát je sekulárny a náboženskú identitu je zakázané prejavovať na školách či v oficiálnych inštitúciách (Rabasa, Bernard, Schwartz, & Sickel, 2007).

Islamisti

Ďalšou otázkou je, či k diskusiám majú byť prizvaní aj reprezentanti islamistov. Islamisti sú striktné proti myšlienkam oddelenia náboženstva a štátu. Hlavným právom pre islamistov je šaria. Prečo ale vzniká skepsa voči demokracii u Islamistov? Demokraciu chápajú ako cudzí konštrukt, teda niečo čo nemá pôvod v islame a v islamských krajinách. V opozícii voči nim však stoja optimisti, ktorí tvrdia, že

demokracia je súčasťou islamu, ktorý je náboženstvom pluralizmu, demokracie a ľudských práv a dôkazom sú jednotlivé verše v Koráne (Rabasa, Bernard, Schwartz, & Sickle, 2007).

Prvým argumentom v prospech názoru, že islamisti sú v diskusií potrební je, že reprezentujú ďalšiu alternatívu voči autoritatívnemu režimu. Druhým dôvodom je, že islamistické skupiny sú alternatívou existujúceho režimu a taktiež sa angažujú vo vývoji občianskej spoločnosti pretože zdvihujú gramotnosť a starajú sa o vzdelávanie žien (Bayat, 2007). Tak ako existujú prívrženci prijatia islamistov do dialógu, existujú aj názory proti tomuto návrhu. Hlavnou obavou je, že nevieme či prodemokratické názory sú skutočným cieľom alebo len taktickou hrou (Rabasa, Bernard, Schwartz, & Sickle, 2007).

Dôkazom toho, že islamisti sú súčasťou diskusii o vzťahu islamu a demokracie je aj fakt, že táto zložka občianskej spoločnosti tvorí hlavnú časť Moslimskej Rady Veľkej Británie, a riaditelia španielskej Únie islamských komunít neskrývajú, že majú kontakty na Moslimské bratstvo v Sýrii (Cesari, 2004). Sporným bodom medzi umiernenými muslimami a islamistami je aplikácia šarie. Islamistické hnutia boli dlho potláčané autoritatívnymi režimami, alebo boli jednoducho nútení upustiť od svojich zásad a predstáv. Sú však špecifickou zložkou spoločnosti a reprezentujú istú skupinu moslimov, preto je nevyhnutné pozvať ich k diskusiám (Bayat, 2007).

Aké sú však konkrétne prípady spolužitia, kedy je islam vsadený do Európskeho prostredia? Ako sa teda môže islam adaptovať do západného prostredia? V tejto časti by som rada poukázala na prípady, ako sa islam a jeho štruktúry adaptujú na demokratické prostredie západného sveta, konkrétne Európy. V nasledujúcej časti práce sa budem venovať islamským lídrom a komunitám, ako i praktickým záležitostiam ako je svadba, rozvod či opatrovníctvo. Je dôležité skúmať kooperáciu a adaptáciu islamských zvykov a noriem na lokálnej úrovni, pretože toto pozorovanie môže priniesť výsledky a spôsoby riešenia problémov, ktoré sa dajú riešiť aj na vnútroštátnej alebo medzinárodnej platforme.

Lídri

Verejné vzdelanie, rovnako ako rozširovanie komunikačných prostriedkov prispieva k transformácii vnímania náboženských autorít v moslimskom svete. Náboženské authority ovládali islamské právo, zvyklosti a dopodrobna poznali interpretácie

Koránu. Náboženské autority sú pre moslimov kľúčovými osobami, ktorí im pomáhajú pochopiť a správne interpretovať svoju vieru. Môžeme ich rozdeliť do troch skupín podľa zamerania sa na danú časť islamu: *byrokratickí lídri* – ktorí pracujú v mene inštitúcií z krajiny pôvodu; *komunitní lídri* – ktorí sú aktívni v mešitách alebo islamských spoločenstvách; *globálny líder* - bratstvá, transnacionálne hnutia. Ich role môžu byť aj kombinované, ale pre západné krajiny má každý z nich inú funkciu. Lídrami sa stanú charizmatickí ľudia, ktorí vedia prilákať davu a donútiť ich, aby svojich vodcov poslúchali (Cesari, 2004). Sú dôležitými postavami v spoločenskom živote moslimov.

Byrokratický líder

Byrokratickí lídri sú financovaní z krajín ich pôvodu, teda podľa toho, akú menšinu alebo skupinu asociácia zastupuje. Znamená to že mešity v Paríži, Bruseli, Miláne či Madride sú kontrolované vládami Alžírsku, Maroka alebo Saudskej Arábie. Takýmto lídrom je napríklad Dalil Boubakeur, rektor parížskej mešity, ktorý je zároveň prezident Francúzskej rady islamu od roku 2003. Boubakeur je jedným z členov alžírkej politickej elity, a preto je jeho post dotovaný alžírskou vládou. Poverenci vlády tak môžu pomáhať muslimom žijúcim vo Francúzsku, ako aj kontrolovať riadenie mešity či dokonca výber imáma pre daný región. Mladí ľudia často s výberom alžírkeho imáma nesúhlasia, lebo tvrdia, že nie je uzročený s kooperáciou islamu na Západe, čo spôsobuje množstvo problémov (Cesari, 2004). Medzi šiitskymi moslimami, je typ byrokratického lídra najčastejší. V ich hierarchických štruktúrach je navyším postom *marja'*, ktorý je vybraný moslimami a dotovaný lokálnou kongregáciou. V katolíckom náboženstve by sa táto hodnosť dala porovnať k farárovi, ktorý je autoritou pre miestnu komunitu (Cesari, 2004).

Je dôležité povedať, že tradičné náboženské hierarchie islamu sa z Európy vytratili a nahradili ich nové formy autorít. Namiesto toho vyrástli ako huby po daždi rôzne komunitné centrá, školy, halal obchody kde sa moslimovia stretávajú a udržujú tak komunitu zviazanú pevnými vzťahmi. Existencia týchto organizácií je dôkazom adaptácie islamu v demokratickom prostredí. Tieto komunity majú svojich dobrovoľníkov, riadiaci manažment a ďalších ľudí, ktorí organizujú komunitu zvonku i zvnútra. Na existenciu komunit je potrebné poznanie zákonov, byrokracie, ale aj organizovanie členov komunity. Vytváranie týchto centier dobrovoľníkmi je zamerané najmä na mobilizáciu a participáciu ostatej časti moslimskej obce. Investujú

teda svoj čas a peniaze na to, aby sa mohli stretávať, diskutovať a tvoriť tak aktívnu zložku občianskej spoločnosti. Tieto komunity sa nechcú segregovať od ostatnej spoločnosti. Je dôležité, aby aj mestská samospráva pomohla k integrácii moslimov a šírila pozitívne dôvody prečo tieto komunity podporovať (Ahmad, 2009).

Všetky tieto zmeny zmenili štruktúry islamu, a hlavne postavenie a status náboženských lídrov. V krajinách, kde je islam štátnym náboženstvom, sú náboženské role presne zafinované a štruktúry či hierarchie sa príliš nemenia. Najdôležitejšími autoritami sú *kadi*, *mufti* a *imám*. Kadi sa špecializuje na otázky svadiieb a rozvodov, mufti zasa vykladá a interpretuje šariu a islamské právo. Imám je zodpovedný za vedenie modlitieb a kázni, a je preto vysoko vzdelaným a rešpektovaným členom komunity. V západnom svete nie je jeho sféra obmedzená. Problémom je, že na Západe neexistujú také jasné inštitucionálne štruktúry, a tak úlohy muftiho a kadiho preberá na seba imám.

Islamské komunity sú najmä v Európe mimoriadne stabilné a dobre kooperujú aj medzi sebou. Lokálne komunity majú teda pre moslimov žijúcich na západe veľký význam, pretože môžu praktikovať svoje náboženstvo a byť aktívnymi v politických ale i sociálnych záležitostiach. Dôležitou charakteristikou týchto zoskupení je, že etnicky príliš nie sú rozmanité a zostávajú pomerne homogénne. To je dôvod, prečo existujú čisto turecké mešity v Nemecku či pakistanské mešity vo Veľkej Británii. Dôležitou úlohou imáma je komunikácia tak s moslimami, ako aj s nemoslimami.

Zmeny v chápaní a postavení mešít sú dôkazom, že dialóg medzi moslimami a západnými spoločnosťami je potrebný. Prvým sporným bodom, kedy islam narazí na odpor je výstavba mešity, ktorá je pre občanov mesta či obce v ktorej sa má postaviť často kontroverznou témou. V krajinách s dlhou prisťahovaleckou tradíciou, ako napríklad vo Veľkej Británii alebo Francúzsku, odpor proti výstavbe mešít stráca silu, a tak prišlo k výstavbe mnohých mešít. Jedným z dôvodov prečo tento odpor stráca na sile je fakt, že výstavbou mešít sa nenarušilo prostredie obce a ukázali sa byť dobrými susedmi pre ostaté náboženstvá. V Británii sa tiež ukázalo, že téma výstavby mešít nemá dôvod vzbudzovať kontroverziu a rozhorčenie. Z tohto dôvodu je potrebné udržiavať dialóg medzi autoritami a zástupcami mešít spolu s mestským zastupiteľstvom. Tento dialóg sa neustále vyvíja a mení svoju kvalitu od časov, kedy pred sebou stála prvá generácia prisťahovaných moslimov a reprezentanti verejných

orgánov. V dnešnej debate moslimov reprezentuje stredná trieda moslimov, ktorá sa sama vypracovala a je ovplyvnená západným vzdelávacím systémom. V krajinách, kde je prisťahovalectvo pomerne novým fenoménom, je výstavba mešít kontroverznou témou. V krajinách ako Taliansko či Nemecko je výstavba trňom v oku mestského zastupiteľstva. Výstavba stagnuje, rovnako ako dialóg.

Lokálny líder

Nová generácia moslimov nesúhlasí s požiadavkou, že imám musí pochádzať z islamskej krajiny. Lepšie je, keď imám pozná západné tradície a jazyk, a je tak hlavným účastníkom diskusie medzi islamom a západným svetom. Lokálny líder musí ovládať islam ako náboženstvo ale aj ako právny systém a zároveň vedieť komunikovať s miestnymi združeniami a zastupiteľstvom. Musí vedieť zaujať svojimi argumentmi a činmi jednu i druhú stranu dialógu. Takýmto lídrom je Mamadou Daffé, odborník na farmáciu a zároveň imám vo francúzskom meste Toulouse. Stal sa tak duchovnou autoritou a osobnosťou pre mladých moslimov. Ak chcú moslimovia zmenu v postoji západu, musia prevziať iniciatívu a byť tými, kto dialóg otvorí. Na druhej strane, ani západ sa nemôže nečinne prizerať a kritizovať to, o čom nemá znalosť. Strach je zlým pánom a nevedomosť ešte škodlivejším.

Globálny líder

Globálny líder je pojem označujúci vodcov sociálno - politických hnutí ako Hamas, Hizballáh alebo Moslimské Bratstvo. Ich organizácia je rozšírená na určitom území, ale svojimi sieťami sú prepojení a svoje pôsobenie rozšírili po celom regióne. Taktiež môžu ľahko ovplyvniť aj lokálnych lídrov a tak rozširujú svoje pole pôsobnosti. Títo lídri sú charizmatické osobnosti, ktoré obraňujú svoju krajinu pred západným vplyvom a bojujú za prinavrátenie územia, ako napríklad pri spore v Palestíne. Tieto organizácie sa často označujú ako polovojenské či teroristické skupiny, čo spôsobuje dojem, že všetci moslimovia sú fundamentalisti. Títo lídri síce odmietajú inovátorstvo a reformu islamu, ale ponúkajú vzdelávanie aj ženám, organizujú charitatívne zbierky a politicky sa angažujú. Sú alternatívou pre ľudí, čo počas vojen stratili všetok majetok a štát sa o nich nedokáže postarať (Cesari, 2004).

V tejto časti som sa pozrela na príklady kooperácie islamu v európskom svete z mnohých uhlov a praktických stránok. Komunita je dôležitým aspektom života moslimov v západo svete. Ponúka moslimom realizovať možnosti sa v rámci svojho náboženstva, ako aj riešiť každodenné záležitosti či právne problémy, čo je dôležitý

krok k demokratizácii. Demokratizácia islamu by nemala byť zamieňaná s vkladáním liberálno demokratických noriem do islamu. Je potrebné vyvarovať sa viacerým chybám. Prvou chybou je, že sa domnievame, že s príchodom do Európy sa ľudia zbavia svojich noriem a budú sa riadiť novými normami. Otázkou je, aké sú západné hodnoty, ktoré islam v sebe neobsahuje? Táto otázka však zostáva nezodpovedaná. Pre moslimov je ťažké dostať sa cez byrokratický aparát, aby sa stal súčasťou spoločnosti, na čo poukazuje príklad vzdelávania a proces vzniku škôl pre moslimov v Európe. Ďalším faktom je oddelenie občana od demokratických inštitúcií. Druhou chybou je, že od moslimov podvedome očakávame postoj rezistencie proti západným hodnotám. Moslimovia prišli do Európy aj s pochybnosťami o demokracii, respektíve o funkčnosti politického systému danej krajiny. Jednou z foriem nepopierateľne je odpor voči demokracii ale je potrebné si uvedomiť, že tento názor zastáva len istá skupina moslimov. Extrémne formy odporu sú však zriedkavé (Ahmad, 2009).

Moslimovia žijúci v Európe si chcú zachovať svoje hodnoty a normy, podľa ktorých sa riadia, a medzi ktoré patrí aj istá hierarchizácia vzťahov medzi mužom a ženou. Tento vzťah je svojský a ľudia si ho musia uvedomiť. Ženy musia byť vnímané ako ľudské bytosti a nie ako sexuálny objekt. Moslimské feministky dokonca tvrdia, že Mohamed bol feministka tiež (Cesari, 2004). Hlavným problémom v demokracii je pre moslimov deklarovaná univerzálnosť demokracie. Na základe existencie hierarchii v demokratickej spoločnosti, je však zrejmé, že univerzálna demokracia nie je celkom možná. Demokracia nie je len západným konceptom a nie je dôvod, prečo by nemohla existovať aj v islamských krajinách. Ale aj moslimovia si uvedomujú, že demokracia má svoje chyby, a chcú o nich diskutovať. Lídri sú v dialógu dôležití, lebo aj od nich závisí, aký názor bude komunita zastávať.

Diskusia o reforme v islame

Reforma islamu je veľmi chýlostivou a zároveň aj okrajovou témou, pretože moslimovia žijúci na západe inklinujú ku konzervativizmu. Zmena však prichádza najmä zo samotných moslimských krajín. Otvorenie dialógu a zmenách v rámci islamu je však jednoduchšie v západnom svete, z dôvodu princípu slobody slova. Rached Ghannouchi, tuniský disident žijúci v exile v Londýne, hovorí o demokracii v rámci islamskej filozofie. V štrnástom storočí, islamský právnik Al-Shatibi vypracoval koncept vlády pre svojho panovníka. Hovorí, že najdôležitejšími prvkami je sloboda a ochrana náboženstva, života, potomstva a majetku. Ghannouchi tvrdí, že

tieto podmienky sú na západe splnené, a preto neexistuje dôvod, prečo by tu moslimovia nemohli žiť. Je tiež zástancom striedania moci, čo by prispelo k participácii moslimov na verejnom živote (Cesari, 2004). Mnoho islamských akademikov zdôrazňuje onen fakt, že nie je dôvod, prečo by demokracia bola v protiklade s islamom.

Ďalším sporným bodom je historická interpretácia Koránu – textu, ktorého interpretácia sa menila po stáročia vplyvom politických a kultúrnych okolností. Jeho inovácia je však tabuizovanou otázkou. Fazlur Rahman, pakistanský autor, napísal k tejto téme niekoľko prác. Odmieta kompromisy a obraňovanie sporných bodov Koránu ako to robí napríklad, Moslimské Bratstvo v otázke telesných trestov. Podľa Fazlura Rahmana majú byť tieto praktiky zakázané, pretože je rozdiel medzi spoločnosťou v akej žil Mohamed a v akej žijeme teraz. Islam a Korán nemajú slúžiť ako ospravedlnenie konaní, ako to robia niektorí fundamentalisti, ktorí doslovne interpretujú Korán a potom sa odvolávajú na to, že nemali na výber. Interpretácia Koránu teda tiež podlieha zmenám, zmeniť sa síce nedá, ale chápanie veršov a ich interpretácia sa mení a závisí od pochopenia človeka (Lunde, 2004). Ako je možné vidieť, islamský vedci zdôrazňujú nutnosť pohybu a zmeny v chápaní islamu ako takého (Cesari, 2004).

Po vlne prisťahovalectva moslimov do Európy sa zmenil aj celý obraz demokracie v islamskom svete. Problémom je, že demokracia, pre niektorých ľudí znamená, že ide ruka v ruku so sekularizmom a to asocjuje západnú dominanciu v čase kolonializmu. V otázke kooperácie medzi islamom a demokraciou nastala zmena. Koexistencia islamu a demokracie nie je už kontroverznou otázkou. Dôležité je opýtať sa, či ľudia samotní chcú spolupracovať a či vedia urobiť krok ku vzájomnému pochopeniu sa. Hlavným princípom sa musí stať myšlienka plurality a tolerance medzi západom muslimami. Khaled Abou El Fadl vo svojich prácach tvrdí, že milosrdenstvo a spravodlivosť sú hlavné zásady islamu, ku ktorým by malo dospieť každé politické rozhodnutie. Tieto dve zásady sú zároveň hlavnou zložkou demokratického systému. Dôležitým bodom, o ktorý by sa obe strany mali usilovať je rovnosť medzi moslimami a nemoslimami (El Fadl, 2004).

Hlavou zložkou liberálnej demokracie je dodržiavanie ľudských práv, o ktorých existencii sa v islamskom svete často pochybuje. Ľudské práva bojujú za slobodu

a spravodlivosť jednotlivcov, teda konkrétne za náboženskú, rasovú, rodovú a kultúrnu rovnosť. V rámci moslimského sveta sa preferujú dva hlavné prúdy, ktoré reprezentujú vzťah k ľudským právam. Prvý smer tvrdí, že pojem „ľudské práva“ sú západným konštruktom, ktorý sa snaží eliminovať princípy islamu. Tento názor zastáva Taliban, ale aj iránska vláda, či sudánska vláda. Faktom ale je, že prichádza k istému oslabeniu tohto myšlienkového prúdu, pretože prišlo k vzdelávaniu žien, ako aj k povoleniu šoférovať auto. Druhý smer zasa tvrdí, že ľudské práva sú obsiahnuté v islame samotnom. Islam a ľudské práva potom nie sú dvoma samostatnými konceptmi, ale sú totožné a ich zdrojom je šaria. Islam povoľuje rovnosť medzi náboženstvami, mužom a ženou, aj keď tento vzťah je charakteristický, taktiež rovnosť medzi rasami a kultúrami (Cesari, 2004).

Aby sme pochopili situáciu moslimov v západnom demokratickom svete, je nutné sústrediť sa na tie časti moslimského sveta, ktoré sú dôležité pre kreovanie identity v rámci náboženstva. Je potrebné skúmať kultúrne a politické štruktúry host'ovskej krajiny a náboženský a etnický vplyv islamu na tieto krajiny. 11. september 2001 postavil ešte vyššie bariéry v diskusii medzi host'ovskými krajinami a moslimami. Demokracia je o rovnosti a slobode, preto je dôležité nerozdeľovať dialóg na moslimov a Európu, ale vidieť všetkých ako rovnocenných partnerov. Orientalizácia islamu, teda viera v imidž a označovaní moslimov ako „tých druhých“ sú ďalšími faktormi, prečo je taká veľká nevoľa byť aktérom akejkoľvek diskusie (Said, 1985). Ako sa môže vyvíjať integrácia moslimov do západného sveta? Možnosti sú v zásade tri: akceptácia, vyhýbanie sa a pochybnosť. Znakom akceptácie bude prijatie, že hlavným aktérom diskusie je host'ovská krajina a jej hlavným cieľom bude aintegrácia moslimov. Dôvodom vyhýbania sa diskusie sú jazykové, kultúrne a náboženské rozdiely medzi moslimami a nemoslimami. V Európe, na území jedného štátu tak existujú dve skupiny: moslimovia a nemoslimská spoločnosť. Hlavným znakom pochybnosti je odmietnutie akéhokoľvek plánu host'ovského štátu na dialóg. Tento odpor nemusí byť vždy násilný, stačí, keď sa snaží presvedčiť ľudí, že dialóg nie je potrebný. Do hnutí vyjadrujúceho odpor patrí Taliban, Hizballáh a ďalšie, ktoré majú svojich aktívnych členov v európskych krajinách, najmä vo Veľkej Británii a Francúzsku. Je nutné uvedomiť si, že moslimovia netvoríajú jednu veľkú skupinu, ale viacero skupín, s rozdielnymi ideálmi a politickými presvedčeniami. Tiež je dôležité robiť rozdiel medzi európskymi krajinami a ich prist'ahovaleckou politikou, teda

získavanie občianstva, stupeň a tradícia prisťahovalectva ako i multikultúrna rozmanitosť danej krajiny.

Islam sa stal dôležitou zložkou pri hľadaní kolektívnej identity v globálnom svete. Spája geograficky rozdielne územia, kultúry a jazyky. Dôležitým spojovateľom moslimov sa stali komunity a ich medzištátne prepojenie. Taktiež mimovládne organizácie, kluby a iné organizácie, ktoré slúžia na náboženské účely, ale aj ako právne poradne. Ďalšími dôležitými spoločenstvami sú transnacionálne hnutia, ktoré zdôrazňujú univerzálne putá medzi moslimami bez ohľadu na krajinu kde žijú. Islam sa ďalej rozširuje a spája ľudí rôznych krajín, pomáha sa združovať, diskutovať a nájsť cestu života. Adaptácia islamu do demokratického režimu je komplikovaný proces, ktorý v sebe obnáša niekoľko perspektív a neskutočné množstvo faktorov, ktoré treba zvažovať. Islam nie je radikálnym náboženstvom hovoriacim o násilí a nenávisti. Je to ako začarovaný kruh. Kým si ľudia budú islam spájať len s fundamentalizmom, k dohode sa nepríde. Na druhej strane kým najhlasnejšou skupinou budú radikálni moslimovia, západ nemá dôvod, prečo dialóg pestovať. Krajiny, ktoré reprezentujú protiislamské postoje, zvyšujú u moslimov pocit poníženia či dokonca nenávisti. Tento prístup nie je dobrý ani u jednej zo strán. Náboženstvo nie je problémom, problémom sú ľudia a ich predsudky, ktoré sú na oboch stranách dialógu. Ak sa na moslimov prestane pozeráť ako na moslimov, ale v prvom rade na ľudí, príde k zmene dialógu. Toto chcenie však musí byť vzájomné.

Sobáš, opatrovníctvo, rozvod

Cieľom podkapitoly je ukázať koexistenciu tradičných islamských postupov v právnych veciach ako je svadba, opatrovníctvo a rozvod v európskych krajinách. Pozriem sa na niekoľko hlavných problémov týkajúcich sa stretu islamského právneho poriadku s európskym právnym systémom, ako sú, polygamia, rozvod a zosobášenie sa moslima so ženou iného vierovyznania.

Pre islam je rodina základnou bunkou spoločnosti. Manželstvo je zväzkom, kde príde k duchovnému i fyzickému spojeniu muža a ženy vďaka islamu, ktorý ich naučil ako sa správať a ako byť príkladným moslimom. Manželstvo znamená vzájomnú zodpovednosť a vernosť manželov za cieľom zachovať rod a šíriť tradíciu islamu (Al-Sbenaty, 1998). Islamské krajiny sú známe silným postavením muža v spoločnosti,

ako i polygamiou. Aká je však pravda v oblasti polygamie moslimov? Majú všetci moslimovia viac žien?

Na začiatok je dôležité pripomenúť že základným kameňom rodinného práva je šaria, ktorá povoľuje polygamiu. Ak sa však moslim rozhodne mať druhú manželku, musí dostatočne finančne zabezpečiť svoju prvú ženu, ako i všetky deti ktoré s touto ženou splodil. V niektorých krajinách to však nie je také ľahké, aj keď je muž finančne zaopatrený, pretože potrebuje písomný súhlas prvej manželky. Polygamia nie je všeobecne praktizovaná, pretože nie všetci muži si viac žien môžu finančne dovoliť. Tento jav sa najčastejšie vyskytuje v krajinách Perzského zálivu (Khidayer, 2009). Islam vyjadruje myšlienku, že cudzoložstvo manžela mimo manželstva znevažuje ženu viac, ako sobáš s druhou ženou. V právnych záležitostiach ako dedenie či opatrovníctvo majú obe manželky rovnaké právo, takže cieľom polygamie nie je diskriminácia žien, ale akási istota v ťažkých časoch. Počas vojen, kedy príde najmä k mužským obetiam, ostávajú ženy nezaopatrené a vo finančných problémoch. Tento vzťah tak môže v istých prípadoch znamenať pre ženy pomoc a záchranu. Dôležité je však pripomenúť, že Korán limituje polygamiu, a preto moslim môže mať v rovnakom čase maximálne štyri manželky naraz. Keďže šaria samotná povoľuje polygamiu, je nereálne a naivné myslieť si, že tento jav v islamskom svete zmizne úplne (Al-Sbenaty, 1998).

Ku konfliktu príde, keď sa jedná o prípad stretu medzi chápaním práv jednotlivca podľa európskeho a islamského práva. V takomto prípade spor vedie k dvom pravdepodobným situáciám: buď je uznaný právny precedens z krajiny pôvodu, alebo je uplatnené právo hostiteľskej krajiny. Niektoré zvyky, ako napríklad polygamia, sú tak v západných krajinách uznané z dôvodu, že manželstvo bolo uzavreté v domácej krajine už pred príchodom do novej krajiny. Západný svet však nemá jeden meter na všetky prípady a preto sa každý prípad prejednáva osobitne a taktiež závisí od krajiny, kde sa prípad rieši.

Uznanie zahraničných zákonov je v európskych krajinách stále problematický. Ak vládny zamestnanec uzná, že zákon z inej krajiny je diskriminujúci a narúša základné práva jedinca, môže prísť k odmietnutiu ich uznania. Uznanie polygamie medzi západnými krajinami sa tak líši. Počet odmietnutí polygamie je najväčší vo Veľkej Británii. V osemdesiatych rokoch 20.storočia bola polygamia najviac akceptovaná vo

Francúzsku. Európa dnes nesúhlasí s polygamiou, a vyznáva hodnoty ako rovnosť partnerov vo manželstve a taktiež v rozvodovom vyrovnávaní, ktoré sú súčasťou Deklarácie ľudských práv. Ďalším dôvodom je, že tieto odmietnutia udržiavajú zabehaný verejný poriadok a normy (Al- Jabri, 2009).

Čo sa však stane v prípade keď chce moslim aplikovať svoje právo krajiny pôvodu v západných krajinách, V rôznych západných krajinách sa islamské právo aplikuje na prípady svadby, rozvodu či dedičstva rôznym spôsobom. Formálne je právo západných krajín dodržiavané, v skutočnosti sa však rešpektujú normy islamského práva v prípadoch svadby, rozvodu či iných tradičných a formálnych záležitostí. Moslimské manželstvá sa veľmi líšia od západných. Problém v chápaní svadiieb je viac kultúrnym problémom ako problémom islamského práva (Al- Jabri, 2009). V krajinách ako Holandsko, Francúzsko či Belgicko je nutné uzavrieť civilný sobáš odobrený vládou, inak nemôže prísť k náboženskému sobášu. Ak táto podmienka nie je dodržaná, manželstvo je oficiálne neplatné. V Británii v roku 1982 bol založený zmierovací orgán Rada šarie, ktorá mala za cieľ urovnať nezrovnalosti medzi náboženským a civilným sobášom. V prípade, že manžel odmietne podpísať žiadosť o rozvod, môže požiadať Radu Šarie, ktorá zvolá obe dotknuté strany a rozhodne o oprávnenosti žiadosti o rozvod. Čo sa týka problému polygamie, zdá sa, že počet právnych prípadov sa znižuje, čo je spôsobené i adaptovaním sa do západnej spoločnosti (Cesari, 2004).

Ďalším problémom islamu v západom svete je spojený s opatrovníctvom dieťaťa najmä v prípadoch, kde sa manželia hlásia k rôznym vieram. V islame sa meno dieťa i jeho vierovyznanie traduje od otca rodiny. Po rozvode manželov je právoplatným opatrovníkom výlučne otec. V prípade že sa žena opäť vydá, má právo na deti z minulého manželstva. Moslimka nemá dovolené vybrať si za manžela ne-moslima z dôvodu porušenia tradície islamu v rodine. Čo sa týka uzavretia manželstva medzi moslimom a ne-moslimkou, žena má dovolené vybrať si svoje vierovyznanie. Pramení to zo slobody vierovyznania „ľudí knihy“, teda kresťanstva a židovstva, ktorá je deklarovaná v Koráne. Ak sa žena rozhodne pokračovať vo svojej viere, je pre ňu nutné vedieť, aké záležitosti, ktoré dovoľuje jej viera, sú v rozpore s islamom. V prípade, že islam zakazuje to, čo je súčasťou jej viery, alebo životného štýlu, očakáva sa, že sa týchto praktík vzdá. Moslim má tiež nárok na opatrovníctvo dieťaťa po rozvode s nemoslimkou. Západný právny systém sa však riadi princípom, že dieťa

patrí do opatrovnictva matke, respektíve rodičovi, ktorý poskytuje dieťaťu lepšie podmienky na vývoj. V takýchto prípadoch sa spor rieši rokovaniaми a vzájomným kompromisom. Dalo by sa tak hovoriť o akomsi „aklimatizovaní sa“ islamského práva do európskeho právneho poriadku a prostredia (Al-Sbenaty, 1998).

Najväčšie zmeny v islamskom právnom poriadku sa týkajú práve otázky rozvodu. Rozvod môže byť vykonaný v rámci náboženského práva, neoficiálne však môže byť iniciovaný manželkou na civilnom súde. V takom prípade však žena musí vrátiť manželovi všetky materiálne veci, ktoré nadobudla pri sobáši, teda aj veno. V niektorých krajinách sa žena po rozvode musí vrátiť k rodičom ktorí sa o ňu finančne starajú (Khidayer, 2009).

Cieľom tejto podkapitoly bolo ukázať ako sa s problematikou svadby, opatrovnictva a rozvodu vysporiadali konkrétne krajiny a ich inštitúcie. Moslimovia sú v prvom rade ľudia a ich problémy treba riešiť spôsobom, ktorý rešpektuje ich tradície. Ak na týchto príkladoch je vidno, že demokracia aj islam sa nevyklučujú a ku kompromisu príde len vtedy, ak je snaha u moslimov ako i u nemoslimov.

Inštitucionalizácia islamu

Rakúsko, Belgicko, Španielsko

Rozvoj islamských inštitúcií má jednoduchší priebeh v krajinách, ktoré legálne uznali islam ako náboženstvo, teda v krajinách ako napríklad Rakúsko, Belgicko či Španielsko. Rakúsko uznalo oficiálne islam v roku 1979, čomu najviac prispela organizácia Moslemischer Sozial dienst ako i iné náboženské skupiny a asociácie. Islam je tretím najrozšírenejším náboženstvom v krajine hneď po katolíkoch a protestantoch. Ministerstvo školstva tiež podporuje šírenie islamskej kultúry a preto zriadili školy s vyškoleným personálom (Cesari, 2004).

V roku 1974 uznalo islam i Belgicko. K uznaniu najviac dopomohlo Islamské centrum v Bruseli, ktoré bolo akýmsi mediátorom a hlavným účastníkom diskusie. Jedným z hlavných dôsledkov bolo, že Belgicko zamestnalo učiteľov islamu v štátnych školách. Stále však chýbal reprezentatívny orgán, a preto títo učitelia nemali ani oficiálny štatút. Proces inštitucionalizácie tak bol zdĺhavý a náročný. V roku 1998 sa konali voľby do Belgického všeobecného islamského zhromaždenia (General Islamic Assembly), pričom volebná participácia dosiahla 64%. Zhromaždenie si následne zvolilo Výkonnú radu zloženú zo sedemnástich členov: sedem Maročanov,

štyria Turci, traja Belgičania a traja členovia iných národnostných skupín. Aby Výkonná rada bola legitímna, získať súhlas Ministerstva spravodlivosti bolo nevyhnutným krokom. Nestalo sa tak z dôvodu obvinenia členov sklonov k „fundamentalizmu“. Toto obvinenie vyústilo k napätiu medzi členmi Výkonnej rady a islamským zhromaždením a tieto orgány tak pozastavili svoje účinkovanie. Ministerstvo spravodlivosti tak zostavilo dočasnú Radu, až do nových volieb v roku 2004. Zasadnutie Rady ministrov schválilo kráľovský dekrét, ktorý mal za účel vytvoriť komisiu, ktorá by slúžila ako reprezentatívny orgán moslimov a islamu (Cesari, 2004).

Španielsko uznalo islam bez väčších komplikácií. Náboženská organizácia, ktorá žiadala uznanie, musela splniť dve podmienky. Prvou, bolo registrovanie náboženstva a druhou bol uvedenie počtu ľudí hlásajúcich sa k tomuto vierovyznaniu s trvalým pobytom v Španielsku. Hlavným tlmočníkom v diskusii boli Islamská komisia Španielska a Moslimská federácia ako i iné asociácie. Uznáním sa uľahčila inštitucionalizácia islamu v krajine, najmä v otázkach svadby. Náboženský a civilný sobáš boli rovnako legálne platné, čo uľahčilo moslimom uzavretie manželstva v krajine (Ahmad, 2009). Tento rýchly spád udalostí bol zapríčinený aj historickým vzťahom Španielska a islamu, ktorý bol vysvetlený v predchádzajúcej kapitole práce. Španielskej Al-Andalúzii vládli moslimovia niekoľko storočí, a preto pre nich islam nebol novinkou (Cesari, 2004).

Nemecko

Na druhej strane stoja krajiny, ktoré islam ako náboženstvo neuznali. Jednou z takýchto krajín je Nemecko. Islamské skupiny v Nemecku nemali vysoké ambície stať sa účastníkmi dialógu za uznanie islamu. Jednou z najschopnejších skupín bola Centrálna islamská rada, ktorá vo svojej deklarácii tvrdila, že princípy islamu sú kompatibilné s nemeckou ústavou. Najväčšou minoritou v Nemecku sú Turci, a preto je islamská výchova súčasťou predmetov s vyučovacím jazykom tureckým. Programy na vzdelávanie tak vznikli v spolupráci s tureckou vládou a jednotlivými regiónmi Nemecka, problémom však bolo, že neboli dostatočne obsažné. Severné Porýnie a Vestfálsko sa napríklad rozhodlo, že použije novú metódu na vyučovanie islamu na školách. Strategickým krokom bolo rozhodnutie, že predmet o islame nebude v tureckom ale v nemeckom jazyku. Ďalšie časti Nemecka sa rozhodli nahradiť tieto kurzy všeobecnými vyučovacími hodinami o náboženskej etike, ktoré spájajú všetky

náboženstvá. Tento návrh však kritizovali najmä islamské organizácie, ktoré očakávali, že budú prizvané k vytvoreniu špeciálneho edukačného programu pre štátne školy. Napokon sa tak aj stalo v spolupráci s Ministerstvom školstva, kedy bol vytvorený program náboženského vzdelávania nemeckom jazyku. Veľkú moc však mali regionálne združenia a organizácie, ktoré spolupracovali so školou na vlastnom programe náboženskej výchovy v nemeckom jazyku. Turecké štátne orgány tak boli z tohto procesu vytlačené a rozhodovalo sa tak na lokálnej úrovni. Tento proces inštitucionalizácie islamu v Nemecku malo iný priebeh ako v predchádzajúcich príkladoch. Kľúčové rozhodnutia padajú najmä na lokálnej úrovni, kde rozhodujúcim faktorom bola iniciatíva jednotlivcov a organizácii a dá sa tak povedať, že téma bola riešená mimo hlavnej politickej sféry. V Nemecku štát nepreferoval žiadne náboženstvo ako ani žiadnu náboženskú skupinu pre ostatnými (Cesari, 2004).

Veľká Británia

Ďalší pohľad na islam ponúkajú krajiny, ktoré sa hlásia k svojmu štátnemu náboženstvu ako napríklad Veľká Británia či Dánsko. Štátnym náboženstvom Británie je anglikánstvo. Podľa zákonov, žiadna náboženská organizácia nemôže mať právo vytvoriť súkromné školy. Vznikli tak inštitúcie, nazvané dobrovoľne výpomocné školy, kde prebieha výučba islamu, pričom škola musí poskytnúť vzdelanie pre všetkých bez ohľadu na vierovyznanie. V roku 1998 však prvé školy dostali oficiálny status verejnej školy. Podľa niektorých vedcov ako i politikov bol však tento krok nerozumný a podporil len ďalšiu segregáciu moslimov v krajine. Počas nepokojov v Severnom Anglicku sa utvrdila vo verejnosti myšlienka, že tieto školy len podporujú nárast extrémizmu medzi moslimskými študentmi (Cesari, 2004).

Zhrnutie

Posledná kapitola bola rozdelená na dve časti. Prvou časťou je zhrnutie diskusií o vzťahu medzi islamom a demokraciou. Kapitola opísala hlavných aktérov diskusie, hlavné problémy a spôsoby, ako vidia islam a demokraciu islamské authority. Islamskí lídri ovplyvňujú myslenie ľudí a ich vzdelanie, preto je dôležité zapojiť ich do dialógu. Je dôležité hovoriť o konkrétnych riešeniach problémov na lokálnej úrovni, pretože môžu inšpirovať iné regióny, či krajiny ako urobiť spokojných všetkých členov spoločnosti.

Kapitola V: Záver

Cieľom bakalárskej práce bolo ukázať pravý zmysel islamu ako náboženstva, ale aj ako právneho systému. Islam má svoje stabilné piliere, ktoré zaväzujú všetkých moslimov. Na druhej strane obsahuje aj mennú zložku, čo reprezentujú zmeny vo vnímaní tradičných hodnôt. Nie je správne odsudzovať islam na základe hodnôt, ktoré boli platné pred stovkami rokov, pretože aj oni prešli modernizáciou. Moslimský svet prechádza reformami a zmenami. Islam preto nie je monolitom, podlieha zmenám v spoločnosti a tak sa mení aj celý jeho zmysel.

Islam bol súčasťou Európy od ôsmeho storočia, kedy rod Umajjádovcov prešiel cez Gibraltár až do Španielska a dostal sa až do dnešného Francúzska. Bitka pri Poitiers je pre niektorých autorov strategickým momentom, kedy sa stretla európska kultúra s islamskou. Ďalším momentom boli križiacke výpravy, kedy sa kreoval negatívny imidž na oboch stranách. Kresťania pokladali moslimov za barbarov a nepriateľov ktorým neprávom patrí do rúk Jeruzalem. Moslimovia na druhej strane pokladali za barbarov Európanov, ktorí prišli plieniť ich krajinu. V histórii je mnoho ďalších momentov, kedy prišlo k stretu islamu so Západom, ktoré práca nezahrnula. Aj to je ďalší dôkaz faktu, že islam je súčasťou Európy. V dnešnej dobe je islam súčasťou krajín Západného Balkánu, Turecka ale aj ďalších európskych krajín z dôvodu prisťahovalectva moslimov do európskych krajín.

Bakalárska práca uviedla konkrétne príklady zo života moslimov a ich problémy, ku ktorým príde, keď sa stretne islam so západným konceptom práva. Islam nie je taký nemenný ako o ňom predpokladáme. Islam tvoria v prvom rade ľudia a záleží od ich interpretácií svätej knihy Koránu. Demokratická výchova je jedným z prvotných bodov, ktorý je nutné zmeniť. Ideálnym návrhom by bola výučba, ktorá podporuje hodnoty plurality a tolerancie na základe islamských textov. Ďalším faktorom sú médiá, ktorá by mali prinášať objektívnejší pohľad na antidemokratické ako i demokratické dianie. Podporovať je tiež nutné rodovú rovnosť, kde sa budú podporovať nárast vzdelanosti žien a dať im rovnaké podmienky a možnosti pri uchádzaní sa o zamestnanie. Štvrtým faktorom je zlepšenie politickej znalosti a možnosti angažovania sa na zvýšenie politickej kultúry.

Bakalárska práca chcela dokázať, že nie je dôvod, prečo by islam s demokraciou nemohli koexistovať. Islam má vo svojom jadre demokratické myšlienky, ako je solidarita a sloboda. Problémom však je, že islamská demokracia sa líši od západnej v chápaní univerzality demokracie. Vzťah islamu a demokracie je dôležité riešiť na lokálnej úrovni, kde prichádza k najbližšiemu styku moslimov s nemoslimami. Práve tento kontakt môže zmeniť predsudky na jednej aj druhej strane a začať sa pozeráť na moslimov ako na ľudí, ktorí chcú svoje práva bez straty tradícií, pretože práve tie tvoria ich identitu. Moslimovia sa tiež nemali uzatvárať a myslieť si, že Západ im chce demokraciu vždy len nanútiť. Je dôležité viesť dialóg o tom, čo demokracia vlastne je, a aké výhody môže priniesť obom stranám vzájomnej spolupráce. Demokracia je preto najlepším prostredím na vedenie diskusie. Dialóg závisí jedine od ľudí, či zahodia predsudky a budú chcieť spoznať inú kultúru, alebo sa budú správať naďalej egoisticky a odmietavo, čo spôsobí rozbroje na oboch stranách. Ľudia sú si sami tvorcovia vlastného šťastia, a preto záleží len od nich, či dialóg bude mať šťastný koniec a otázka či islam môže existovať na Západe bude otázkou minulosti.

Bibliografia

- Abulafia, D. (1988). Culture at Court. In D. Abulafia, *Frederick II a Medieval Emperor* (s. 251-289). New York/Oxford: Oxford University Press.
- Ahmad, A. A. (2009). *Islam, Modernity, Violence and Everyday Life*. New York: Palgrave Macmillan.
- Al- Azmeh, A., & Fokas, E. (2007). *Islam in Europe*. New York: Cambridge University Press.
- Al- Jabri, M. A. (2009). *Democracy, Human Rights and Law in Islamic Thought*. London/New York: I.B. Tauris Publishers.
- Al- Sbenaty, A. (2011). *Politický systém a náboženská sloboda podľa islamského náboženstva*. Bratislava: Alja.
- Al- Sheha, A. (2000). *The Message of Islam*. International Insitute of Islamic Thought.
- Al-Sbenaty, A. (1998). *Manželstvo v islame*. Cit. 29. Január 2013. Dostupné na Internetete: Islam-sk: www.islam-sk.sk
- Armstrong, K. (2001). *Islam- A Short History*. London: Phoenix Press.
- Asad, T. (2002). Muslims and European Identity: Can Europe Represent Islam? In A. ed. Pagden, *The Idea of Europe: From Antiquity to European Union* (s. 209-225). Cambridge: Woodrow Wilson Center Press/ Cambringe University Press.
- Bahbough, C., Flessing, J., & Raczyński, R. (2008). *Encyklopedie islámu*. Tumov: Tiskárna ZERA.
- Bayat, A. (2007). *Islam and democracy: What is the real question?* Amsterdam : Amsterdam University Press.
- Borrut, A., & Cobb, P. M. (2010). *Umayyad Legacies: Medieval Memories from Syria to Spain*. Leiden: Brill.
- Cesari, J. (2004). *When Islam and Democracy Meet*. New York: Palgrave MacMillian.
- Clarke, J. J. (1997). The East: Europe's "Others". In J. J. Clarke, *Oriental Enlightenment* (s. 4-15). London/New York: Routledge.
- Davids, A., & Valkenberg, P. (2005). John of Damascus: The Heresy of the Ishmaelites. In B. Roggema, M. Poorthuis, & P. Valkenberg, *The Three Rings* (s. 71-90). Lueven: Peeters Publishers.
- Donnelly, J. (1999). Human Rights, Democracy, and Development. *Human Rights Quarterly* , 21 (3), 608-632.
- Drozdíková, J. (2005). *Lexikón Islamu*. Bratislava: Kaligram.

- ed. Dictionary of Spiritual Terms. (n. d.). *Dictionary of Spiritual Terms*. Cit. 19. Január 2013.
Dostupné na Internet: Jizya: www.dictionaryofspiritualterms.com
- ed. Encyclopaedia Britannica. (n. d.). *Encyclopaedia Britannica*. Cit. 24. Január 2013.
Dostupné na Internet: Muhammad's emigration to Yathrib: www.britannica.com
- ed. Encyclopaedia Britannica. (n. d.). *Encyclopaedia Britannica*. Cit. 15. Marec 2013.
Dostupné na Internet: Jihad: www.britannica.com
- ed. Encyclopaedia Britannica. (n.d.). *Encyclopaedia Britannica*. Cit. 17. December 2012.
Dostupné na Internet: Ahl al- Kitab.
- El Fadl, K. A. (2004). *Islam and the Challenge of Democracy*. Boston: A Boston Review Books.
- Encyclopaedia Britannica. (2010). *Islám, náboženství, historie a budoucnost*. Brno: Jota.
- Esposito, J. L. (1999). *The Oxford History of Islam*. New York: Oxford University Press.
- Esposito, J. (1995). *The Oxford Encyclopedia of the Modern Islamic World*. New York: Oxford University Press.
- Freely, J. (2009). Baghdad's House of Wisdom: Greek into Arabic. In J. Freely, *Aladdin's Lamp* (s. 72-94). New York: Alfred A. Knopf Books.
- Gibb, H. A., & Kramers, J. H. (1953). *Shorter Encyclopaedia of Islam*. Leiden: Royal Netherlands Academy.
- Hashemi, N. (2009). *Islam, Secularism, and Liberal Democracy*. New York: Oxford University Press.
- Hattstein, M., & Delius, P. (2000). *Islam Art and Architecture*. Cologne: Konemann.
- Ibrahim, S. E. (1996). *Egypt: Islam and Democracy*. Cairo/New York: The American University in Cairo Press.
- Jones, A. A. (1982). *Illustrated Dictionary of World Religion*. Oxford: The Religious Education Press.
- Khatab, S., & Bouma, G. D. (2007). *Democracy in Islam*. New York: Routledge.
- Khidayer, E. (2009). *Arabský svet: Iná planéta?* Bratislava: Marenčin PT.
- Kučírek, T. (30. Marec 2010). *Blízky východ*. Cit. 16. Február 2013. Dostupné na Internet: Hlavné piliére islamu a ich význam: www.blizkyvychod.eu
- Lewis, L. D. (2008). *God's Crucible*. New York: Norton.
- Lunde, P. (2004). *Islám*. Bratislava: Ikar.
- Lyons, J. (2009). "The Wisest Philosophers of the World". In J. Lyons, *The House of Wisdom: How the Arabs Transformed Western Civilisation* (s. 142-161). New York/Berlin/London: Bloomsbury Press.

Muhammad, U. A. (n. d.). *Islam and Democracy*. Cit. 27. Marec 2013. Dostupné na Internete: Muslim Tribune: www.muslimtribune.org

Netton, I. (2008). *Encyclopedia of Islamic Civilisation and Religion*. London: Routledge.

O'Kane, B. (2009). *Poklady Islamu*. Praha: Euromedia Group .

Quereshi, P. (2009). *Islamic Democracy*. New Delhi: MD Publications PVT LTD.

Rabasa, A., Bernard, C., Schwartz, L. H., & Sickel, P. (2007). *Building Moderate Muslim Networks*. Santa Monica: Rand Corporation.

Said, E. (1985). Imaginative geography and Its Representations: Orientalizing the Oriental. In E. Said, *Orientalism* (s. 49-73). Harmondsworth: Penguin Books.

Saikal, A. (2003). *Islam and the West: Conflict or Cooperation?* New York: Palgrave Macmillian.

Sharfi, A. (2000). *Islam: Between Divine Message and History*. Budapest/New York: Central European University Press.

Shryock, A. (2010). *Islamophobia and Islamophilia: Beyond the Politics of Friend and Enemy*. Bloomington: Indiana University Press.

VDD leest vor iut dagboek Ella Vogelaar, partij nu pro-islam. (08. Október 2008). Cit. 16. Február 2013. Dostupné na Internete: PVV: www.pvv.nl